

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2019

Bc. Ivana Běloubková, DiS.

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Výchova ke zdraví v kurikulu základní školy
speciální

Education of the Health in curriculum for special
school

Bc. Ivana Běloubková, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kovaříková, Ph.D.
Studijní program: KS, NMgr.
Studijní obor: Pedagogika a Výchova ke zdraví

2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Výchova ke zdraví v kurikulu základní školy speciální“ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 4. 2019

.....

podpis

Prohlašuji, že souhlasím s trvalým uložením této práce
do databáze Theses.cz.

V Praze dne 10. 4. 2019

.....

podpis

Děkuji tímto vedoucí diplomové práce paní PhDr. Miroslavě Kovaříkové, Ph.D. za odborné a metodické vedení mé bakalářské práce. Zároveň děkuji za poskytnutí užitečných rad, připomínek, podporu a velkou trpělivost. Dále bych ráda poděkovala paní PhDr. L'ubice Kuručové, školní psychologce, za odborné vedení praktické části a velkou trpělivost.

.....

podpis

ABSTRAKT:

Diplomová práce s názvem „*Výchova ke zdraví v kurikulu základní školy speciální*“ se zabývá problematikou předmětu Výchova ke zdraví ve speciálních školách. Práce je rozdělena na teoretickou, výzkumnou a praktickou část. Teoretická část se zabývá kurikulem Výchovy ke zdraví, Školním vzdělávacím plánem a RVP ZV (RVP ZŠ) vzhledem k předmětu Výchova ke zdraví (VkZ), specifiky žáků a didaktikou VkZ. Cílem praktické části je navrhnout a v praxi ověřit výukový blok z VkZ pro vybranou speciální školu, který by mohl být inspirací i pro další školy. Výzkumná část zjišťuje celkové pojetí výuky VkZ a její vliv na žáky ZŠ speciální.

Z výsledků dotazníkového šetření v rámci výzkumné části vyplývá, že VkZ je nedílnou součástí výuky v ZŠ, je důležitá pro rozvoj dětské osobnosti, osvojení si základních návyků a získání stěžejních informací pro další rozvoj a život dítěte. Zjistili jsme, že učitelé považují předmět VkZ za velmi důležitý pro rozvoj osobnosti dítěte, za předmět, který pomáhá rozvíjet dětskou osobnost a zároveň se o své osobnosti mohou žáci něco dozvědět.

Cílem praktické části práce bylo zjistit realizaci předmětu Výchova ke zdraví na vybrané základní škole speciální Ostrovní ve Štětí. Cíl práce byl splněn. Praktický přínos celého výukového bloku spatřuji hlavně v možnosti jeho aplikace přímo ve výuce Výchovy ke zdraví. Celý výukový blok je sestaven pro učitele VkZ tak, aby jej mohli ihned použít při svých hodinách.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Kurikulum, předmět Výchova ke zdraví, Speciální škola, výuková metoda, žák, učitel, RVP ZV, RVP ZŠ, integrace, klíčové kompetence, kurikulární dokumenty, výukový blok, zdraví

ABSTRACT:

This diploma study named *Health Education in the curriculum of special elementary school* deals with an issue of subject Health Education in the special schools. This study is divided into theoretical, research and practical part. Theoretical part is about curriculum of the subject Health Education, School Educational plan and RVP ZV (RVP ZŠ) considering the subject Health Education (VkZ), specification of the pupil and didactic of the Health Education. Aim of the practical part is to offer and practically verify a learning block of the subject Health Education for chosen special school. That could be an inspiration for the other

schools. The research part finds out a global conception of learning the subject Health Education and its influence on the pupils of elementary special school.

The results of the questionnaire survey, which is a part of the research section, show that VĕZ (Health Education) is an integral part of education at primary schools, it is important for the development of child's personality, for acquiring principal habits and information for further child's development and life. We found out that teachers consider the subject (Health Education) very important for the development of child's personality; they see it as a subject helping the development of child's personality, which also helps children to find out more about their own personalities.

The goal of the practical section was to ascertain the implementation of the subject Health Education at a chosen elementary special school for children with special needs in Štětí, Ostrovní street. The goal was fulfilled. According to me the practical contribution of the whole educational unit lies especially in the possibility of its direct implementation in the lessons of Health Education. The whole educational unit is made in a way that teachers can use it in the lessons of Health Education without any further preparation.

KEY WORDS:

Curriculum, Education of the Health, Special school, Subject Health Education, Learning methodology, Pupil, Teacher, Integration, Key competition, Curricular documents, Learning block, Health

Obsah:

I. Úvod	10
II. Teoretická část	12
1. Kurikulární dokumenty	12
1.1 Kurikulum.....	13
1.1.2 Kurikulum a jeho formy.....	13
1.2 Systém kurikulárních dokumentů v ČR.....	14
1.3 Bílá kniha a RVP.....	15
1.4 RVP pro ZŠ speciální – obsah (výstupy a kompetence).....	16
1.4.1. Zrušení přílohy LMD.....	18
2. Výchova ke zdraví (VkZ)	20
2.1 Charakteristika Výchovy ke zdraví.....	22
2.2 Postavení VkZ v RVP	23
2.3 Specifika v RVP ZŠ speciální (výstupy a klíčové kompetence).....	25
2.4 Vyučovací metody ve Výchově ke zdraví - Didaktické hry ve výchově ke zdraví.....	28
3. Žák v Základní škole speciální	29
3.1 Specifika žáků v ZŠ speciální.....	29
3.2 Dítě z problémové rodiny ve speciální škole.....	32
3.2.1 Problémová rodina.....	33
3.2.2 Žák ZŠ speciální a rodinné zázemí.....	34
3.2.3 Dítě, rodina a škola.....	35
4. Základní škola speciální Ostrovní, Štětí	38
4.1 ŠVP ZŠ speciální.....	42
4.2 Tematické plány ZŠ speciální.....	45

III. Výzkumná část	50
5. Výzkumná část	50
5.1. Realizace výzkumné části.....	50
5.1.1. Úvod výzkumné/praktické části.....	50
5.1.2. Cíl výzkumné práce.....	50
5.1.3. Výzkumné předpoklady.....	50
5.1.4. Metody výzkumného šetření.....	51
5.1.5. Vyhodnocení dotazníku.....	53
5.1.6. Závěr výzkumné části.....	63
IV. Praktická část	65
6. Praktická část – Projekt	65
6.1 Realizace pozorování vlastního výukového bloku.....	65
6.2 Návrh a realizace vlastního výukového bloku VkZ.....	65
6.3. Vyhodnocení jednotlivých hodin – zúčastněné pozorování.....	78
6.4. Vyhodnocení praktické části.....	80
6.5. Praktický přínos výukového bloku pro učitele VkZ v ZŠ speciální.....	80
V. Závěr	81
Zkratky	83
Seznam grafů	84
Seznam příloh	85
Použité informační zdroje	86
Přílohy	91

I. Úvod

Zdraví – pro mnohé z nás je to nejcennější, co v životě můžeme mít. Podle statistik, které zpracovává Statistický úřad v Praze, si tak vysoko cení zdraví v osobním žebříčku hodnot velká část lidí. Mnoho lidí často opomíjí důležitost zdravotní prevence, a tak se o významu zdraví často přesvědčí až při skutečném stavu nemoci. Nedocentitelnou hodnotu zdraví vystihuje i známé rčení: „*Zdravý člověk má tisíce přání, nemocný má však jen jedno, a to být zdravý.*“ Zdraví je tedy velmi často chápáno jako ideál. Každý z nás má přístup ke zdraví různý. Myslím tím zejména chování lidí, kteří se svým vlastním zdravím vysloveně hazardují nebo jej úmyslně poškozují. Jedná se o část populace, která žije dobrovolně značně nevhodným a škodlivým způsobem života. Z mého pohledu se jedná jak o vyznavače extrémních zálib, při nichž lidé ohrožují své životy, tak o lidi s poruchou pudu sebezáchovy i nedostatkem pokory a úcty k sobě samému a k okolí.

Důležitý úkol máme my všichni dospělí, jak rodiče, tak i pedagogové, kteří by měli dávat dětem dobrý příklad v přístupu ke zdraví a pěstovat v dětech úctu, pokoru a vhodné zdravotní návyky. V každé životní situaci klademe důraz na jiné aspekty zdraví. Dnešní medicína se svými prostředky spíše více apeluje na stále mladší populaci, než tomu bylo dříve. Hlavní cílovou skupinou jsou v dnešní době hlavně dospívající děti, které nesmíme vynechat z preventivních programů a nabízet jim stále větší množství podpůrných prostředků. Kromě toho, že se cítíme být zdraví, cítíme se být v pohodě, měli bychom se dobře cítit v rodině, škole, vrstevnické skupině, komunitě atd. Psychické zdraví je často opomíjené, a proto bychom se jeho problémům měli věnovat častěji, než si myslíme.

Naše zdraví je v současné době ohrožováno mnoha podmínkami života. Za velmi důležité považuji seznámení dětí s prevencí návykového chování a rizikového chování už v předškolním a mladším školním věku.

Samotnému tématu výchovy ke zdraví je věnováno poměrně velké množství literatury, o kterou se opírá hlavně teoretická část.

Teoretická část obsahuje kurikulární dokumenty (Bílá kniha, RVP, zrušení přílohy LMP) a jejich systém v ČR, postavení a charakteristiku Výchovy ke zdraví v RVP, specifika v RVP ZŠ speciální, popis žáka v základní škole speciální a charakteristiku ZŠ speciální Ostrovní ve Štětí (tematické plány a Výchova ke zdraví). V této části se zaměřím na věkové zvláštnosti žáků druhého stupně, podrobně popíši Školní vzdělávací plán ZŠ speciální

a RVPZV vzhledem k předmětu Výchova ke zdraví, zjistím rozdíly ve Výchově ke zdraví v základní škole a ve škole speciální a zaměřím se na specifika žáků a didaktiku VkZ se zaměřením na žáky základní školy speciální.

Praktická část obsahuje realizaci výukového bloku Výchovy ke zdraví v ZŠ speciální, realizaci pozorování vlastního výukového bloku a její vyhodnocení. Vyhodnocení dotazníků pro učitele Výchovy ke zdraví v ZŠ speciální a grafy obsahuje část výzkumná. Součástí těchto částí je i vyhodnocení celé praktické části včetně shrnutí použití didaktických her a závěrečných doporučení pro učitele VkZ. Součástí praktické části je samozřejmě i naplnění cílů práce a potvrzení výzkumných předpokladů. V závěru práce jsou uvedena doporučení do budoucna a přínos této diplomové práce.

Cílem práce je zjistit realizaci předmětu Výchova ke zdraví na vybrané základní škole speciální Ostrovní ve Štětí. Navrhnout a odzkoušet výukový blok z Výchovy ke zdraví na vybrané škole. Zjistit, zda celkové pojetí výuky Výchovy ke zdraví ve speciálních školách odpovídá potřebám dětí a zjistit u učitelů zdali má výuka Výchovy ke zdraví ve speciální škole vliv na žáky.

II. Teoretická část

V teoretické části se zaměřím na věkové zvláštnosti žáků druhého stupně, podrobně popíši Školní vzdělávací plán ZŠ speciální a RVPZV vzhledem k předmětu Výchova ke zdraví, zjistím rozdíly ve Výchově ke zdraví v základní škole a ve škole speciální a zaměřím se na specifika žáků a didaktiku VkZ se zaměřením na žáky základní školy speciální.

1. Kurikulární dokumenty

Kurikulum – termín kurikulum je v dnešní době v oboru pedagogiky a vzdělávání velmi často a s oblibou používán. Skalková (2007, s. 70) kurikulum vymezuje následovně: „*Rozumí se jím většinou celek učebního plánu a sled předmětů, specifické obsahy látky, souhrn zkušeností, které získávají žáci, vyučovací metody, prostředky a pomůcky, které odpovídají daným obsahům.*“

Velmi podobným způsobem je vysvětlen význam pojmu kurikulum v Psychologickém slovníku (Hartl, Hartlová, 2000, s. 32): „*Kurikulum jako vzdělávací program nebo jako školní osnovy. Kurikulum obsahuje vše podstatné, co se ve škole odehrává; nejde jen o obsah vzdělávání, ale také o jeho průběh; součástí je hodnocení; hodnota kritéria, didaktická strategie, organizace výuky a učební plán; konkrétní vyučovací metoda je ponechána na volbě učitele, dle jeho osobnosti a složení žáků ve třídě.*“

Kurikulární dokumenty je pedagogický dokument, který vymezuje především koncepci, cíle a vzdělávací obsah dané etapy vzdělávání a vzniká v rámci dvou úrovní. Státní úroveň tvoří rámcové vzdělávací programy (RVP) a úroveň školní tvoří školní vzdělávací program (ŠVP).

Existují 2 úrovně:

Státní úroveň – Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha MŠMT 2001) a rámcové vzdělávací programy), které vydává MŠMT pro předškolní, základní, gymnaziální a odborné vzdělávání.

Školní úroveň – vymezují tzv. školní vzdělávací programy, Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha MŠMT 2001).

1.1. Kurikulum

V následující kapitole se dozvíme, z jakých paradigmat kurikulum vychází.

Pedagogický slovník rozlišuje tři pojmy vztahující se k významu slova kurikulum: „Vzdělávací program, projekt, plán, průběh studia a jeho obsah, obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujícím, její plánování, hodnocení“ (Průcha a kol., 2008, s. 110)

Každé kurikulum vychází z nějakých paradigmat např.:

Zde bych ráda uvedla, jak stanovuje základní otázky, určující paradigmat vztahující se k tvorbě kurikula Walterová.

Walterová (1994, s. 55) stanovuje následující otázky, určující paradigma vztahující se k tvorbě kurikula:

- „PROČ – vize, smysl, hodnoty, očekávání, funkce a cíle vzdělávání
- KOHO – zvláštnosti sociální, věkové aj., charakteristiky učících se
- CO – poznání, praktické zkušenosti, obsah
- KDY – časové údaje
- JAK – strategie učení, metody a postupy
- ZA JAKÝCH PODMÍNEK – legislativní rámec, financování, vybavení, organizace vzdělávání
- S JAKÝMI EFEKTY – jaké výsledky jsou očekávány, funkce a kritéria hodnocení, evaluace vzdělávání“.

1.1.2. Kurikulum a jeho formy

Formy kurikula se vztahují k jeho obsahu a transformaci v průběhu vzdělávacího procesu, jejich operativní podoba se označuje jako roviny kurikula. Formy realizačních proměn kurikula mohou být například formy a projevy podle Průchy (2002). Zde uvádím tabulku č. 1 – formy kurikula, projevy a produkty kurikula.

Např. Průcha uvádí:

Tab. č. 1.

<u>Formy kurikula:</u>	<u>Projevy a produkty kurikula:</u>
1. koncepční forma cíle, plány, koncepce vzdělávání	- dokumenty školské politiky, školské ideové projekty vzdělávání
2. projektová forma projekty obsahu vzdělávání	- učební plány, učební osnovy, vzdělávací programy, standardy vzdělávání
3. realizační forma realizační projekty	- metodické pokyny, příprava na výuku, realizační směrnice
4. výsledková forma obsah vzdělávání osvojený ve výuce	- vědomosti žáků, osvojené učivo, hodnocení, známkování
5. efektivní forma dosažená úroveň vzdělání, uplatnění v praxi	- profesní uplatnění jednotlivců.

1.2. Systém kurikulárních dokumentů v ČR

V České republice jsou kurikulární dokumenty vytvářeny na dvou úrovních, a to na:

1. státní úrovni
2. školní úrovni

Národní program vzdělávání a RVP zastupují státní úroveň kurikulárních dokumentů v ČR. Národní program vzdělávání formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání jako celku a Rámcové vzdělávací programy vymezují závazné rámce pro jednotlivé etapy vzdělávání. Jedná se o předškolní, základní, střední a speciální vzdělávání.

Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP) pak zastupují školní úroveň, kam bych zařadila i tematické plány k jednotlivým předmětům. Podle školních vzdělávacích programů uskutečňuje daná škola vzdělávání žáků. Školní vzdělávací program si utváří každá škola sama, a to podle zásad, které jsou stanoveny v rámcovém vzdělávacím programu (např. RVP ZŠS).

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání (školský zákon) stanovuje nový systém kurikulárních dokumentů, které se vztahují na vzdělávání pro žáky ve věku 3 až 19 let. Tyto kurikulární dokumenty jsou utvářeny na dvou úrovních: státní a školní. Státní úroveň je tvořena Národním programem vzdělávání

a rámcovými vzdělávacími programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vykazuje počáteční vzdělávání jako komplex. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.

1.3. Bílá kniha (Národní program rozvoje vzdělávání v České republice) a RVP

„Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt, formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu. Má se stát závazným základem, z něhož budou vycházet konkrétní realizační plány rezortu, s přesahem do širší sféry vzdělávání, jak je předpokládají zákony o školství a vládní strategické plánování sociálně ekonomického rozvoje.“ (Bílá kniha, 2002, s. 7)

Bílá kniha je otevřeným dokumentem, který by měl být v pravidelných intervalech podroben kritickému zkoumání a v souladu se změnami společenské situace revidován a obnovován. (Bílá kniha, 2002)

Bílá kniha MŠMT je dokument obecného charakteru pro 6 států – Polsko, Rakousko, Maďarsko, Bulharsko, Slovensko a Českou republiku.

Nové principy vzdělávací politiky formuloval Národní program rozvoje vzdělání v České republice (2001), který se promítl do školského zákona č. 56/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Jde o dokument, který na základě světových trendů, dědictví naší civilizace a národních tradic vytyčil cíle, směry a orientační ukazatele pro další rozvoj naší vzdělávací soustavy. Tento program nepřímě navazuje i na starší dokumenty, které vznikaly z nutnosti přizpůsobit vzdělávací systém novým potřebám společnosti. (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001, s. 14)

Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (Bílá kniha) vznikl na základě usnesení vlády ČR v r. 1999 a byl pojat jako *„systémový projekt vyjadřující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu“* (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001, s. 5). Program pojednává o sociální, kulturní, politické, hospodářské a environmentální

podmíněnosti vzdělávací soustavy a v regionálním školství za zásadní otázku (kromě jiných) považuje problematiku stanovení cílů a obsahu vzdělávání, tzv. kurikulární politiku. Dokument vychází z konstatování, že „vzdělávání či učení je cestou a nástrojem rozvoje lidské osobnosti“. (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001, s. 7)

Zdůrazňuje se, že „vzdělávání se nevztahuje jen k vědě a poznávání, tedy k rozvíjení rozumových schopností, ale i k osvojení si sociálních a dalších dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem i ke společnosti jako celku, k emocionálnímu a volnému rozvoji ...“ (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001, s. 8) (<http://www.ped.muni.cz/weduresearch/publikace/pvtp12.pdf>)

1.4. RVP pro ZŠ speciální – obsah

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální (RVP ZŠS)

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání ZŠ speciální (RVP ZŠS) – kurikulární dokument státní úrovně, který normou stanoví obecný rámec vzdělávání v základní škole speciální, je určen zejména pro vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením, těžkým mentálním postižením a souběžným postižením s více vadami.

Principy Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální (dále jen RVP ZŠS)

RVP ZŠS: kompletně navazuje svým pojetím na přílohu RVP ZV-LMP, která upravuje vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (tato příloha byla zrušena); důrazně respektuje opoždění psychomotorického vývoje u žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením; vymezuje základní podmínky pro speciální vzdělávání žáků s různým stupněm mentálního postižení; uplatňuje využití podpůrných opatření, která zohledňují speciální vzdělávací potřeby žáků, s jejichž pomocí mohou žáci dosahovat lepších výsledků, které odpovídají jejich možnostem; upravuje vyučovací hodiny podle potřeb dětí a vyučovací hodiny dělí na více dílů; stanovuje základní cíle vzdělávání žáků (dále jen ZV) se středně těžkým mentálním postižením, těžkým mentálním postižením a souběžným postižením s více vadami; specifikuje tak úroveň klíčových kompetencí, které by mohli děti s těžkým postižením dosáhnout na konci základního vzdělávání; vymezuje vzdělávací obsah, očekávané výstupy a učivo na úrovni, kterou by si žáci v průběhu ZV měli osvojit; zařazuje jako součást základního vzdělávání průřezová témata; podporuje přímo přípravu na

společenské uplatnění, popřípadě na výkon jednoduchých pracovních činností a stanovuje základní vzdělávací úroveň, kterou škola musí respektovat ve svém vzdělávacím programu. (RVP pro obor vzdělávání základní škola speciální)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků v základní škole speciální je otevřený dokument, který může být upravován podle potřeb a zkušeností s realizací školních vzdělávacích programů i podle měnících se potřeb žáků. (RVP pro obor vzdělávání základní škola speciální)

Základní škola speciální (charakteristika)

V této části uvádím charakteristiku oboru vzdělávání základní školy speciální, rozdělení žáků, produkty speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením a cílové zaměření vzdělávací oblasti Člověk a zdraví pro vzdělávací obor Výchova ke zdraví.

Základní vzdělávání dosahuje stupně *základy vzdělání* a se realizuje oborem vzdělání *základní škola speciální*.

RVP ZŠS se rozděluje na dva díly, které jsou zpracovány podle stupně mentálního postižení žáků.

Díl I. – Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením,

Díl II. – Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami.

Formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením

Speciální vzdělávání se koná:

- v základní škole speciální,
- formou individuální integrace v základní škole (ve třídách) nebo podle individuálního vzdělávacího plánu,
- formou skupinové integrace ve třídě nebo skupině zřízené přímo pro žáky se zdravotním postižením v základní škole nebo v ZŠ samostatně zřízené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení,
- v rámci jiného způsobu plnění povinné školní docházky. (Stanoveno zákonem).
(RVP pro obor vzdělávání základní škola speciální)

Cílové zaměření vzdělávací oblasti Člověk a zdraví pro vzdělávací obor Výchova ke zdraví:

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti se zaměřuje na utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- získávání orientace v základních názorech na zdraví a částečnému uplatňování preventivních činností podporujících zdraví,
- chápání a poznávání fyziologických, psychických a sociálních změn spojených s dospíváním,
- rozlišování základních situací ohrožujících tělesné a duševní zdraví své i zdraví ostatních,
- odmítání škodlivých látek pro zdraví,
- nalezení vlastních pohybových možností a omezení, rozvíjení a využívání pohybových schopností a dovedností,
- vnímání vlastních prožitků z pohybové činnosti. (RVP ZŠ)

1.4.1. Zrušení přílohy LMP

Ke zrušení přílohy došlo v roce 2016 a vzhledem k úpravám Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) platných od září 2016, které zohledňují zrušení přílohy LMP, zveřejnil Národní ústav pro vzdělávání materiál, který má pomoci školám zorientovat se ve změnách a uvést své školní vzdělávací programy (ŠVP) do souladu s novým RVP ZV.

Nejdříve uvádím rozdělení dokumentu na dvě části a pak se zaměřím na vzdělávání žáků po zrušení přílohy LMP a navržené řešení MŠMT.

Rozdělení na dvě části:

1. část, ve které jsou zveřejněny upravené kapitoly RVP ZV, komentáře k nim a doporučení pro vzdělávání žáků s LMP.
2. část, ve které jsou zařazeny doporučení pro vzdělávání žáků a doporučené postupy při úpravách ŠVP, při tvorbě plánů pedagogické podpory a individuálních vzdělávacích plánů.

(<https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/MSMT-Pruvodce-upravenym-RVP-ZV-od-zari-2016-424126>, <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=708>)

Vzdělávání žáků po zrušení přílohy LMP

MŠMT připravilo změnu, v rámci níž došlo ke zrušení přílohy rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků s LMP, která zahrnuje úpravu programu pro vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.

Po zrušení přílohy nastala situace, kdy řada žáků byla podle této přílohy vzdělávána a tato změna musela reflektovat současně nejlepší zájem žáka a nesměla negativně ovlivnit kvalitu vzdělávání žáka. Přechod z různých systémů vzdělávání by totiž neměl být dramatický, neboť pro žáka by mohlo být problematické přecházet v průběhu vzdělávání na upravený RVP ZV.

Z toho důvodu navrhlo MŠMT řešení následujícím způsobem:

- na 1. stupni základní školy bude probíhat vzdělávání dle upraveného RVP od 1. 9. 2016 s individuálním vzdělávacím plánem. Je pravděpodobné, že na prvním stupni je méně žáků, pokud žáci byli vzděláváni podle přílohy déle než 1 rok, je možné jim usnadnit přechod do jiného vzdělávacího programu tak, že se umožní rozložení ročníku v době jejich přechodu na upravené RVP ZV na 2 roky, aby byl přechod méně komplikovaný (možnost rozložit ročníky do dvou let bude podporována zejména pro 5. ročník).
- 2. stupeň – vzdělávání se dokončí podle přílohy RVP ZV - LMP s tím, že pokud zákonný zástupce nebude souhlasit, bude třeba zvolit pro vzdělávání takového žáka individuální vzdělávací plán, který bude vycházet z revidovaného RVP ZV. Zde se bude postupovat s informovaným souhlasem zákonného zástupce a s doporučením IVP žákovi školským poradenským zařízením. Zde by pak platila varianta, že rozhodnutí je v souladu se stávajícím zákonem učiněno v kombinaci posouzení Školského pedagogického zařízení (dále jen ŠPZ) a souhlasné vyjádření, respektive žádost rodičů. Musíme zde předpokládat i krajní varianty - tedy možnost neadekvátní volby rodičů nebo pochybení ŠPZ, proto i zde musí dojít k souhlasu obou subjektů. (<http://www.nuv.cz/t/faq>)

Zrušení přílohy RVP ZV-LMP a revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání speciálních škol

Novelou školského zákona je nově zaveden revizní orgán, který může přezkoumat zprávu či doporučení vydané školským poradenským zařízením. Žák nebo jeho zástupce budou moci do 30 dnů ode dne, kdy obdrží zprávu nebo doporučení školského poradenského zařízení, požádat právnickou osobu zřízenou a pověřenou MŠMT o jejich revizi. O revizi doporučení bude moci požádat také škola, školské zařízení nebo orgán veřejné moci.

V návaznosti na schválenou novelu par. 16 školského zákona a prováděcí předpis bylo nutné také novelizovat vyhlášku č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky. Vyhláška nově upravuje evidovaná podpůrná opatření ve školních matrikách a doplňuje předávání údajů ze školních matrik na MŠMT, mj. i pro účely financování.

MŠMT ve spolupráci s NÚV připravilo metodické doporučení ke zřízení funkce asistenta pedagoga, jehož využití je jedním z podpůrných opatření dle novelizovaného par. 16 školského zákona. Metodické opatření je určeno pro pracovníky školských poradenských zařízení a pro ředitele škol, případně i pro pedagogy škol, asistenty pedagoga a pracovníky krajských úřadů. Metodické doporučení podává přehled vhodných postupů při zřizování funkce asistenta pedagoga počínaje postupy, jak zvážit jeho potřebnost v dané třídě, skupině či oddělení, přes postup ředitele školy při žádání finančních prostředků, uzavírání smluv a stanovení náplně práce, až po zapojení asistenta pedagoga do chodu školy. Obsahuje rovněž doporučení pro spolupráci asistenta pedagoga a učitele či učitelů a pro metodické vedení a podporu asistenta.

2. Výchova ke zdraví (dále jen VkZ)

„Zdraví je dobro, o němž nevíme, dokud ho neztratíme.“ (Walther)

Světová zdravotnická organizace World Health Organisation (dále jen WHO) chápe zdraví jako vyvážený stav tělesné, duševní a sociální pohody. Tento stav ovlivňuje mnoho činitelů, mezi něž patří způsob života, kvalita životního prostředí, kvalita mezilidských vztahů, ale také zdravotně preventivní chování každého z nás. Zdraví je chápáno jako

předpoklad pro aktivní a spokojený život i dobrou pracovní výkonnost (Machová, Kubátová, 2009).

Zdraví neznamená jen pouhou nepřítomnost nemoci, Hřivnová (2013, s. 8) popisuje zdraví jako „*souhrn schopnosti organismu vyrovnávat se se změnami zevního prostředí, aniž by došlo k poruše stálosti vnitřního prostředí. Pokud jsou tyto regulační mechanismy porušeny, nastává stav, kterému se říká nemoc.*“

Hřivnová (2013) dále popisuje 4 složky (pilíře zdraví):

- Fyzické zdraví – tělesné (anatomické a funkční parametry organismu),
- psychické zdraví – duševní (prožitky, emoce, postoje aj.),
- sociální zdraví – společenské (vztahy v rodině, s veřejností aj.),
- spirituální zdraví – duchovní (víra, náboženství aj.).

Havlíková a kol., (2000) uvádí, že subjektivní pocit zdraví je označován jako pohoda. Pojem pohoda pak nejlépe vystihují označení např. pocit souladu, pozitivního naladění, harmonie a bezpečí. Stav nepohody pak může znamenat zejména rozladěnost, stav bez nálady, vyvedení z rovnováhy či nespokojenost. Ač jsou pocity pohody a nepohody subjektivního rázu, existuje objektivní stav, tzv. funkční rovnováhy, homeostázy.

K výchově ke zdraví neodmyslitelně patří nevhodný životní styl, na jehož skutečnosti poukazuje Čevela (2009, s. 15) a definuje skutečnosti, které spadají do nevhodného životního stylu: „*Nesprávný životní styl jako kouření cigaret, energeticky nepřiměřeně složená výživa, nedostatek tělesného pohybu, nadměrná psychická zátěž, nadměrný příjem potravy a její nevhodné složení, nadměrná konzumace alkoholu, drogová závislost a nevhodné sexuální chování, znečišťování ovzduší, vody a půdy chemickými látkami, prachem, pevnými odpady, nebezpečné změny klimatu v důsledku tohoto znečišťování, nadměrný hluk, jednotvárná monotónní práce, vysoké životní tempo a stresy chronického rázu atd. patří k nejvýznamnějším zdravotně škodlivým složkám podílejících se na vzniku civilizačních nemocí, nemocí s dlouhodobým průběhem a závažnými následky pro jedince a společnost.*“

Výchova ke zdraví, někdy také označována jako zdravotní výchova, je součástí celkové zdravotní politiky státu a také součástí prevence nemocí a podpory zdraví. VkZ je zaměřena především na udržení zdravého životního stylu. Dále se orientuje jak na zdravé,

nemocné či ohrožené jedince, tak i na určité skupiny obyvatelstva (mládež, děti, starší lidi) i na populaci jako celek. (Špatenková, 2003)

Kopecký uvádí kategorizaci cílů výchovy a zaměřuje se zejména na jednotlivé cíle a jejich využití v běžném životě.

Kategorizace cílů výchovy ke zdraví podle Kopeckého (2012):

- Kognitivní (poznávací) cíle – směřují k získávání vědomostí, intelektuálních dovedností (poznatky o nemocech, výživě, pohybových aktivitách, o vlivu návykových látek na zdraví člověka),
- afektivní cíle – zahrnují názory, postoje, hodnoty jedince (postoj k životnímu stylu),
- psychomotorické cíle – patří sem získané dovednosti (poskytování první pomoci, provádění kompenzačního cvičení při vadném držení těla apod.).

2.1. Charakteristika Výchovy ke zdraví

Obsah Výchovy ke zdraví vychází z programu Světové zdravotnické organizace „Zdraví 21 – zdraví 21. století“ a ze dvou českých vládních dokumentů, a to z „Dlouhodobého programu zlepšování zdravotního stavu České republiky Zdraví pro všechny v 21. století“ a „Akčního plánu zdraví a životního prostředí ČR“. (Machová, Kubátová a kol., 2006)

Zdraví má pro každého člověka především hodnotu individuální. Dále má zdraví hodnotu společenskou, neboť zdraví jedince je součástí zdraví celé společnosti. A pokud chceme, aby se společnost zdravě rozvíjela a prosperovala, pak je zdraví populace také celospolečenskou prioritou. Všichni bychom měli pomoci žákům si uvědomit základní životní hodnoty (nejen rodiče a učitelé předmětu Výchovy ke zdraví). (Jeřábek, Tupý, 2013)

Výchova ke zdraví (dále jen VkZ) je vzdělávací obor, který spolu s tělesnou výchovou spadá do vzdělávací oblasti Člověk a zdraví. Vzdělávací oblast Člověk a zdraví přináší základní podněty pro pozitivní ovlivňování zdraví, které se žáci nejen učí, ale snaží se je i aplikovat v životě. Cílem této oblasti je, aby žáci pochopili hodnotu zdraví a způsob jeho ochrany. Poznávají zde zásadní životní hodnoty a utvářejí si k nim postoje. Je důležité, aby při realizaci této vzdělávací oblasti byl kladen důraz na praktické dovednosti. (Jeřábek, Tupý, 2013)

Tento obor vede žáky k aktivní ochraně zdraví a rozvoji jejich osobnosti tím správným směrem. Žák se zde učí být za sebe zodpovědný. Studenti si zde osvojují zásady zdravého

životního stylu, a ty pak aplikují v každodenních a mimořádných situacích. Dále tento obor učí žáky poznatkům a sobě samém, o rodině, manželství, o škole, partnerských a mezilidských vztazích. Děti si upevňují své hygienické, zdravotně preventivní a stravovací návyky a rozvíjejí dovednost odmítat návykové a psychotropní látky. Předmět VkZ je zaměřený hlavně na formování pozitivních postojů, konání a životního stylu podporujícího zdraví. (Jeřábek, Tupý, 2013)

Z hlediska pedagogické teorie představuje VkZ vědecký a aplikovaný základ všeobecné výchovy dětí a mládeže. Tvoří komplex vědomostí, které reprezentují fakta, principy a pojmy, se kterými pracují mnohé společenské vědy (např. pedagogické, biologické, psychologické, lékařské aj.). Cílem tohoto vzdělávacího oboru je, aby žáci rozvíjeli svou osobnost takovým způsobem, jakým se formuje dospělý jedinec. Jedinec pak ve svém životě bude konat aktivity, jež budou upevňovat a podporovat zdraví, společenské i rodinné prostředí. (Lokšová, Lokša, 2003)

Hartl, Hartlová (2000, s. 45) uvádí, že: *„Zdraví v negativním smyslu je nepřítomnost tělesné či duševní poruchy či nemoci nebo také, že se jedná o souhrn vlastností organismu, které jsou sto vyrovnávat se s měnícími se vlivy vnějšího prostředí, včetně pracovního a interpersonálního, aniž jsou narušeny fyziologicky důležité funkce“*.

Výchova ke zdraví a zdravotní výchova se mohou na první pohled jevit jako téměř totožné pojmy. Není tomu ovšem tak, jedná se o terminologický problém, se kterým se můžeme setkat ve výchovné oblasti týkající se zdraví. (Hartl, Hartlová, 2000).

2.2. Postavení Výchovy ke zdraví v RVP

Výchova ke zdraví je v **RVP pro obor vzdělávání základní škola speciální** zařazena do oblasti Člověk a zdraví. Vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** učí žáky hlavním poznatkům a dovednostem souvisejícím se zdravím, které by měli používat v každodenním životě. Respektuje komplexnost osobnosti žáků, rozvíjí psychomotorické a psychické schopnosti, pohyb a zlepšuje sociální adaptabilitu. Umožňuje rozvoj jejich pohybových a fyzických schopností. Učí žáky pochopení hodnoty zdraví, zdravotní prevence a problémů spojených s poškozením vlastního zdraví.

Vzdělávací obsah oblasti Člověk a zdraví se prolíná do dalších vzdělávacích oblastí, které využívají a rozšiřují. Žáci se poznávají různá nebezpečí, která ohrožují zdraví v běžných i mimořádných situacích, učí se dovednosti a způsoby chování, které vedou k zachování a

posílení zdraví. Zajišťujeme tím utváření dovedností pro uplatnění zdravého životního stylu, duševní a osobní hygieny, zdravé výživy a pohybu. (RVP pro obor vzdělávání základní škola speciální, VÚP Praha, 2008)

Vzdělávací obor **Výchova ke zdraví** navazuje na obsah vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Dává žákům základní informace o člověku v souvislosti s preventivní ochranou zdraví. Vede děti ke zdravému způsobu života a k základní péči o své zdraví. Žáci si upevňují základní hygienické, pracovní a stravovací návyky, rozvíjejí komunikační a sociální dovednosti.

RVP ZŠS vymezuje vzdělávací obsah oboru Výchova ke zdraví pro 2. stupeň základních škol speciálních a definuje výstupy u žáka na konci povinné školní docházky. Uvádím zde, co by měl žák umět, vědět, používat, a jak by se měl chovat na konci školní docházky.

Žák:

- respektuje přijatá pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery; kooperací a pozitivní komunikací buduje dobré mezilidské vztahy (v rodině či komunitě),
- vysvětlí na příkladech přímé souvislosti mezi tělesným, duševním a sociálním zdravím,
- vysvětlí role členů komunity (rodiny, třídy, spolku) a uvede příklady pozitivního a negativního vlivu na kvalitu sociálního klimatu (rodinné prostředí, vrstevnická komunita) z hlediska prospěšnosti zdraví,
- usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví,
- posoudí různé způsoby chování z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých,
- vyjádří vlastní názor k problematice zdraví a diskutuje o něm v kruhu svých vrstevníků, rodiny a nejbližšího okolí,
- dává do souvislostí složení stravy a způsob stravování a v rámci svých individuálních možností uplatňuje zdravé stravovací návyky,
- v případě výskytu nemoci, vyhledá odbornou pomoc a svěří se se zdravotním problémem,
- samostatně využívá osvojené relaxační techniky k překováním únavy a předcházení stresovým situacím,
- projevuje odpovědný vztah k sobě samému a rozumí pravidlům zdravého životního stylu,
- kultivovaně se chová k opačnému pohlaví,
- zná zdravotní rizika spojená se zneužíváním návykových látek,
- uplatňuje osvojené sociální dovednosti a modely chování při kontaktu se sociálně patologickými jevy ve škole i mimo ni,

- uplatňuje osvojené dovednosti komunikační obrany proti manipulaci a agresi,
- projevuje odpovědné chování v situacích ohrožujících zdraví, bezpečí, při mimořádných událostech. (RVP ZŠS)

2.3. Specifika v RVP ZŠ speciální (očekávané výstupy, klíčové kompetence a učivo) a Výchova ke zdraví v ŠVP ZŠ speciální

Charakteristika vyučovacího předmětu Výchova ke zdraví je součástí vzdělávací oblasti Člověk a zdraví vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví, který vychází z RVP pro obor vzdělávání základní škola speciální. Hlavním cílem vyučovacího předmětu je poskytnout žákovi základní poznatky, které vedou ke zdravému způsobu života a k péči o jeho zdraví. Žáci si upevňují základní hygienické, pracovní a stravovací návyky. Dále VkJ u žáků rozvíjí sociální a komunikační dovednosti a učí je odmítat zdraví škodlivé látky.

Vyučovací předmět Výchova ke zdraví se vyučuje v 8. - 10. ročníku s hodinovými dotacemi pro jednotlivé ročníky odpovídajícími učebnímu plánu. Očekávané výstupy jsou stanoveny na konec jednotlivých období („co by žák měl umět....“). Tematické okruhy průřezových témat jsou začleněny do výuky jednotlivých předmětů na základě obsahově blízkých témat a mezipředmětových vztahů. Průřezová témata mohou být realizována formou projektu, kterého se zúčastní žáci jednotlivých ročníků školy. Volba forem a metod práce či činností je vždy na zvážení vyučujícího, aktuální situace a počtu žáků v daném ročníku.

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj. Koncept klíčových kompetencí vznikl ve vzdělávání zaměstnanců. Ve 2. pol. 20. Století postupně přecházejí do školního prostředí. (Berl, Siergrist, 2001)

Kompetence – systém znalostí budovaný na základě vlastností jednotlivce. Nejsnáze se získávají v mladém věku a jsou utvářeny posilováním nikoli kumulací.

Zde uvádím klíčové kompetence ve vztahu k VkJ:

- Kompetence k učení – projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení v oblasti ochrany zdraví,

- kompetence k řešení problémů – vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, vyhledá informace k řešení problému, samostatně řeší problémy ve vztahu k problematice zdraví,
- kompetence sociální a personální – vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj, ovládá a řídí svoje chování a jednání tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty,
- kompetence občanské – chápe základy ekologické souvislosti a environmentální problémy, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí, rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti,
- kompetence pracovní – využívá znalosti a zkušenosti získané v jednotlivých vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy pro budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření.

Specifické principy Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální (dále jen RVP ZŠS)

RVP ZŠS:

- komplexně navazuje svým pojetím na zrušenou přílohu RVP ZV-LMP, která upravovala vzdělávání všech žáků s lehkým mentálním postižením,
- respektuje částečné opoždění psychomotorického vývoje dětí s lehkým, středně těžkým a těžkým mentálním postižením,
- definuje využití podpůrných opatření zohledňujících speciální vzdělávací potřeby žáků,
- vykazuje podmínky pro speciální vzdělávání žáků s různým stupněm MP,
- umožňuje upravit vyučování podle potřeb žáků,
- stanovuje cíle vzdělávání žáků s lehkým, středně těžkým a těžkým mentálním postižením,
- deklaruje úroveň klíčových kompetencí,
- udává vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo na úrovni, kterou by si žáci měli osvojit,
- jako součást základního vzdělávání jsou průřezová témata.

(RVP ZŠS)

Proces vzdělávání se musí přizpůsobit úrovni fyzickému a psychickému rozvoji žáků s lehkým, středně těžkým, ale hlavně těžkým zdravotním postižením.

Specifické principy RVP pro ZŠS jsem uvedla a nyní se zaměřím na očekávané výstupy, které by měl žák zvládat po ukončení povinné školní docházky v rámci vzdělávacího oboru VkJ.

Očekávané výstupy (vzdělávací obsah vzdělávacího oboru VkJ)

Žák by měl:

- znát význam kvalitního soužití mezi vrstevníky i členy rodiny,
 - pochopit základní životní potřeby ve shodě se zdravím,
 - znát zdravotní stav svůj i svých vrstevníků,
 - rozlišovat správné a nesprávné stravovací návyky,
 - umět v krizových situacích a v případě potřeby vyhledat pomoc,
 - uplatňovat osvojené dovednosti při kontaktu s patologickými jevy,
 - odmítat brutalita a násilí,
 - rozlišit souvislosti mezi konzumací návykových psychoaktivních látek a poškozováním zdraví,
 - znát důležitá telefonní čísla v případě potřeby pomoci.
- (RVP ZŠS)

Kromě očekávaných výstupů by měl žák také zvládnout učivo, které RVP pro ZŠS stanovuje.

Učivo:

- kamarádství, přátelství, láska, vztahy ve dvojici, partnerské vztahy, manželství a rodičovství,
- soužití v prostředí rodiny, školy, vrstevnické skupiny,
- tělesné a duševní změny v dětství, pubertě a dospívání;
- prevence rizikového sexuálního chování;
- antikoncepce a těhotenství mladistvých;
- zásady zdravého stravování;
- vliv životních podmínek a způsobu stravování na zdraví;
- zásady osobní a intimní hygieny;
- otužování;
- ochrana před přenosnými i nepřenositelnými chorobami (nemoci přenosné pohlavním stykem, HIV/AIDS, hepatitidy);
- relaxace;

- preventivní a lékařská péče;
- zdravotní rizika zneužívání návykových látek;
- násilí a zneužívání, sexuální kriminalita;
- šikana;
- formy sexuálního zneužívání dětí;
- ochrana člověka za mimořádných událostí. (RVP ZŠS)

2.4. Vyučovací metody ve VkZ a didaktické hry ve Výchově ke zdraví

Výchova ke zdraví je poměrně novým oborem, který se vyučuje na druhém stupni speciálních škol. Myslím si, že dotace hodiny pro VkZ je nedostačující. Avšak i přes malou časovou dotaci lze udělat hodiny VkZ zábavné, užitečné a rozvíjející žákovy schopnosti a dovednosti. Není třeba dbát na množství předaných informací, ale měli bychom se zaměřit zejména na rozvoj dovedností, změnu postojů, upevňování hodnot a utváření klíčových kompetencí. Hra provází lidský život od dávných dob. Plní velmi důležitou úlohu v dětském věku, pomáhá dítěti rozvíjet své schopnosti, představivost a dovednosti. Díky hře se žáci záměrně naučí mnohé.

Správně zvolená didaktická hra ve VkZ může výborně nahradit nudné poslouchání učebních látek a může tak zábavnou formou oživit klasické frontální vyučování, a proto zde uvádím, na jaké bázi jsou založeny didaktické hry Chudého a Kašpárkové.

Didaktické hry dle Chudého, Kašpárkové (2007):

- záměrně evokují produktivní aktivity,
- rozvíjejí myšlení,
- jsou založeny na řešení problémových situací,
- mohou jejich prostřednictvím být předkládány složitější problémy,
- mobilizují myšlení.

Ráda bych v rámci této práce (v praktické části) vytvořila alespoň jednu didaktickou hru pro výuku VkZ, která by mohla být zařazena mezi aktivity ve výuce Výchovy ke zdraví v ZŠ speciální.

Hra jako vyučovací metoda by měla být zařazována do výuky především proto, že školní práci obohacuje a je prostředkem k všestrannému rozvoji osobnosti dítěte. (Šimoník, 2005)

Pomocí her se dá při vyučování pracovat s různými i složitějšími úlohami a velmi důležitým motivujícím prvkem je to, když žáky hra baví a vyžadují podobnou i pro příští hodinu. (Kalhous a Obst, 2002)

Cílem didaktické hry by mělo být získání změny u žáků ve smyslu vytvoření si nových vědomostí, zkušeností a upevnění jejich vlastních názorů a hodnot. Při hře toto nemusejí žáci vnímat, protože momentálně je pro ně důležitá hra a vnímají spíše zábavu.

3. Žák v ZŠ speciální

Žák v základní škole speciální potřebuje individuální přístup pedagoga, který slouží k rozvoji tohoto žáka. Individuální práce pedagogického pracovníka se žákem pak slouží k podpoře jeho učení, rozvoji vědomostí, dovedností a postojů žáka, dále k rozvoji jazykových kompetencí, sociálních a adaptivních dovedností žáka, rozvoji komunikačních schopností a nácviku samostatnosti a sebe obslužných činností. Specifika žáků v ZŠ speciální jsou různá (viz následující kapitola).

3.1. Specifika žáků v ZŠ speciální

Specifika žáků ZŠ speciální jsou různá z hlediska důvodu, proč je jim třeba poskytnout podporu ve vzdělávání. Uvádím zde jak důvody, tak i potřebné pomůcky k výuce a rozdělují specifika žáků do osmi částí.

A. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu narušené komunikační schopnosti

(Přehled změn ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných)

Žáci se vzdělávacími potřebami potřebují kompenzační pomůcky, speciální učebnice a softwarové vybavení: pomůcky pro podporu sluchového vnímání a rozlišování; pomůcky pro rozvoj řečových funkcí a nácvik jazykových kompetencí ve všech jazykových rovinách; pomůcky pro rozvoj myšlení, paměti a pozornosti; speciální učebnice či učební materiály na rozvoj čtení; speciální učební materiály na rozvoj smyslového vnímání; laminátor a laminovací fólie a software na rozvoj komunikačních schopností.

B. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení a oslabení sluchového vnímání

Tito žáci potřebují ke zdravému učení kompenzační pomůcky, speciální učebnice a softwarové vybavení: úprava prostředí – odhlučnění místnosti (koberce, závěsy); vhodné osvětlení – žaluzie, světlo; kvalitní názorné didaktické pomůcky; pomůcky usnadňující tvoření a rozvíjení řeči; software pro rozvoj sluchového vnímání; počítač či tablet podle potřeb žáka.

C. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení

Kompenzační pomůcky a speciální vybavení: stůl s výškově a úhlově nastavitelnou plochou; protiskluzová podložka; židle s pevnou podnožkou; přenosné stojany pro práci na lavici; speciální židle s područkami – pro žáky, kteří mají bezpečný sed; speciální nůžky; bezpečný kelímek na vodu; nástavec na štětce a tužky pro správný úchop; didaktické manipulační pomůcky; manipulační pomůcky pro rozvoj grafomotoriky; pracovní listy pro rozvoj grafomotoriky a také výukový software.

D. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu poruch autistického spektra

Kompenzační pomůcky a speciální učebnice: laminátor a laminovací fólie; názorné manipulační pomůcky (čísla, písmena, tabulky); listy na výrobu denních režimů a rozvrhů; speciální učebnice a speciální výukový software.

E. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu specifických poruch chování

Kompenzační pomůcky a speciální učebnice: manipulační pomůcky pro podporu pozornosti (např. mačkáací míčky); úprava pracovního prostředí (nábytku) – zarážky proti houpání; didaktické manipulační pomůcky; přehled učiva; pracovní sešity pro nácvik pozornosti a upravené pracovní listy (např. zjednodušení struktury, zvýraznění klíčových slov).

F. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu specifických poruch učení

Kompenzační pomůcky a speciální učebnice: speciální didaktické (manipulační) pomůcky pro výuku matematiky; speciální pomůcky pro vyvození a upevnění správného úchopu; speciální didaktické (manipulační) pomůcky pro výuku čtení a psaní; čtecí záložka, čtecí okénko; pracovní listy pro výuku naukových předmětů; speciální učebnice pro výuku čtení; speciální učebnice pro výuku matematiky; pracovní materiál pro rozvoj koncentrace pozornosti; výukový software.

G. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zrakového postižení

Kompenzační pomůcky a speciální učebnice: sklopná deska s protiskluzovou fólií; programy a aplikace pro pleoptiku (v MŠ i ZŠ); vhodné osvětlení pracovního místa; mechanické zvětšovací zařízení – lupa; lokální zastínění místnosti; relaxační koberec; vhodně upravené výukové materiály (širší nebo výraznější kontury, syté kontrastní barvy, méně detailů, vhodný font); pracovní sešity s výraznou konturou; pomůcky pro rozvoj smyslů a vizuomotorické koordinace a také pomůcky pro výuku tělesné výchovy (ozvučené míče).

H. Žáci s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu mentálního postižení

Kompenzační pomůcky a speciální učebnice: názorné didaktické pomůcky pro výuku čtení a psaní; názorné didaktické pomůcky pro výuku matematiky; názorné didaktické manipulační pomůcky pro výuku naukových předmětů; demonstrační obrázky; didaktické pomůcky pro činnostní učení; speciální didaktické pomůcky pro rozvoj jemné motoriky a vizuomotorické koordinace; speciální didaktické pomůcky pro rozvoj hrubé motoriky; speciální učebnice pro výuku žáků s mentálním postižením; názorné didaktické manipulační pomůcky pro rozvoj dílčích funkcí; pomůcky pro nácvik sebeobsluhy; bubny, Orffovy nástroje, perkuse; výukový software a multidotykový počítač.

(Přehled změn ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných)

3.2. Dítě z problémové rodiny ve speciální škole

Děti prožívají drobné hádky i větší konflikty v rodině, ty se mohou týkat mnoha oblastí života celé rodiny. Prvním problémem je ekonomická situace rodiny, otcové se musí naučit svou novou roli, přispívat na potřebné věci do domácnosti a na děti, v mnoha případech se musejí vzdát svých koníčků či je omezit. Pokud jeden nebo oba rodiče ztratí zaměstnání, může dojít k pocitům úzkosti a ohrožení potřeb jistoty a bezpečí. Druhým problémem je menší zájem o rodinu, což může partnerka vnímat jako nezájem o rodinu. Dalším problémem jsou konflikty s prarodiči dítěte, které mohou vyústit i v rozvod, zvláště tehdy, sdílí-li obě dvě generace společně domácnost.

Nefungují-li v rodině komunikační procesy, může dojít k tzv. „emocionálnímu rozvodu“, jde o situaci, kdy se rodiče vzájemně odliší a manželský život pro ně není možný. Ne vždy však dochází k rozvodu skutečnému, právnímu. Obě situace mají na dítě velký vliv, může dojít k psychickému dopadu i traumatickým následkům. (Bendová, 2011)

Citová deprivace může u dítěte také nastat, je-li rodiči odvrženo, projevuje problémy s učením, komunikací, poruchou citového prožívání, narušením sebehodnocení, těžkostmi s přivyknutím na školní život a regresí na nižší vývojový stupeň. Dítě nedůvěřuje osobám, které mu lásku a cit nabízejí.

Psychická deprivace neprospívá vývoji lidského charakteru. Zloději-recidivisté v mnoha případech v časném dětství trpěli nedostatkem rodičovské péče a projevují se jako bezcitní psychopati, neschopní přijímat, ale i dávat citové podmínky, jako je láska. Nemohou se zamilovat, neznají věrnost, radost z radosti druhých, nemohou být dobrými přáteli ani rodiči. Citový chlad a nezájem se projevuje i u žen, z tohoto důvodu jsou citovou deprivací postiženy i děti této skupiny.

Je-li dítě osobou zainteresovanou ve sporu, nebo objektem sporu, může to dítě poškodit, může se u něj projevit dětská neuróza. Oslabí se nervový systém a následkem toho se změní jeho vztah k okolnímu světu. Neurózou může onemocnět každé dítě i dítě, které zdědilo pevnou nervovou soustavu. Prvním způsobem vzniku tohoto onemocnění je stržení, způsobuje jej hrubá, necitlivá a rozporuplná výchova. Projevem neurózy je neklid, špatný spánek, nejistota v chování, kousání nehtů a koktání. Mezi další příčiny vzniku dětské neurózy patří i to, že jsou na děti kladeny nadměrné požadavky, které není schopno zvládnout, náhlé a velmi silné události, jako je úmrtí, požár nebo leknutí. Dále jsou to opakované

konfliktové situace v rodině, drobné konflikty, které se často opakují nebo opakované příkazy a zákazy. (Fontana, 2003)

3.2.1. Problémová rodina

Definice Rudolfa Kohoutka popisuje problémovou rodinu takto: „*Rodina, v níž se vyskytují určité závady a poruchy základních rodinných funkcí, avšak ještě vážně nenarušují rodinný systém a zdravý vývoj dětí a rozvoj jejich psychiky a osobnosti*“. (Kohoutek, 2010)

Základní rodinné funkce jsou biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomická, ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) funkce, socializačně-výchovná, rekreační, relaxační, zábavní a emocionální funkce. Biologicko-reprodukční funkce má význam pro společnost i pro rodinu. V současnosti je trendem, že děti jsou vnímány jako překážka profesního růstu rodičů, ekonomická situace některých se zhoršuje, tím se snižuje porodnost. Ubývá dětí, rodiny dávají přednost narození jedináčků, ženy rodí v pozdějším věku. (Kohoutek, 2010)

Sociálně-ekonomická funkce znamená, že členové rodiny se zapojují do ekonomických vztahů v rámci fungování trhu a výkonu zaměstnání. V rámci socializačně-výchovné funkce se jedná o zajišťování potřeb celé rodiny. Socializačně-výchovná funkce má tyto prvky - rodina učí dítě se přizpůsobovat životu ve společnosti, osvojuje si základní návyky a chování, připravuje jej na vstup do praktického života. Emocionální funkce je velmi důležitá, je to poskytnutí lásky, citového zázemí a bezpečí dítěti. Důvody, pro které rodina tuto funkci neplní, jsou například rozvod rodičů a přílišná zaneprázdněnost. Zvyšuje se počet dětí týraných a deprivovaných. Podíl problémových rodin ve společnosti je dvanáct až třináct procent.

Vyvážený psychický vývoj je založen na čtyřech principech. Pohodlné prostředí a příjemná atmosféra, pravidelný denní řád, tělesný kontakt a slovní a mimická interakce. Rodiče musí zajistit dítěti řádnou stravu, čistotu, spánkový režim, správně na něj emocionálně působit a hluboce s ním komunikovat. (Matějček, 2001)

Problémy rodičů mohou vážně ohrozit vývoj dítěte, mezi rizikové činitele patří problém s alkoholem nebo s jinou návykovou látkou, závislost na tabáku, sexuální zneužití nebo týrání dětí v rodině, nevyvážený životní styl, nedostatek času na rodinu a děti, přílišné zaujetí prací, nedostatečná schopnost zvládat stres, nedostatečné citové vazby dítěte na rodinu, nedostatečný dohled, jednotvárný, konzumní a podmětově chudý způsob života

rodičů, vleklý a neřešený rodinný konflikt, duševní problémy někoho z rodičů, sklon k násilnému a impulzivnímu jednání, přehnaná přísnost střídaná se zanedbáváním dítěte, nepřátelský a cynický postoj rodičů ke světu a k duchovním hodnotám, izolování se od okolí, soustavné podceňování dítěte nebo přehnaná ctižádost rodičů, nerespektující reálné možnosti dítěte. Dále mohou rodiče podceňovat alkohol a jiné návykové látky u dětí, mohou existovat nejasné mezigenerační a mezilidské hranice v rodině, vychovávat může pouze jeden rodič, bez pomoci dalších příbuzných.

Studie Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, Problémová rodina, charakterizuje problémovou rodinu, jako rodinu, kde je ohrožen vývoj dětí a rodina tuto situaci nemůže zvládnout bez vnější pomoci. Rodiče nemají dostatečné schopnosti nebo vůli, jsou jim proto poskytovány služby a pomoc státních i nestátních organizací. Příjemci pomoci jsou děti a mládež žijící v nepříznivých podmínkách, žijící mimo vlastní rodinu, týrané a zneužívané, propuštěné z ústavní péče, s výchovnými a vývojovými problémy, utíkající z domova, s problémy v dospívání, ze sociálně slabých rodin, delikventní mládež, experimentující nebo závislé na drogách, rodiče zanedbávající nebo nezvládající výchovu dětí, rozvádějící se manželé a jejich děti, rodiny též jinak dysfunkční a rodiny neúplné, pokud selhávají v některých funkcích. (Matějček, 2005)

Dále se zde konstatuje, že problémy nejsou pouze v rodinách problémových, ale i v rodinách dříve plně funkčních. Přibývá rodin sociálně potřebných, dlouhodobě žijících ze sociálních dávek, více rodin má nezaměstnané členy, přibývá rodin, které ztrácejí bydlení, hrozí jim vystěhování z důvodu neplacení nájemného. Mnoho rodičů je příliš zaměstnáno, aby uživilo rodinu. Zvyšuje se drogový a alkoholový problém v rodině, více členů páchá trestné činy nebo zajišťují příjmy polo/ne-legálním způsobem. Mnoho rodičů nemá zájem o výchovu dětí, objevují se případy vydírání a týrání rodičů dětmi, zejména v neúplných rodinách. (Problémová rodina, studie, 2013, VÚPSV)

3.2.2. Žák ZŠ speciální a rodinné zázemí

Poruchou rodiny se rozumí taková situace, kdy rodina v nejrůznější míře neplní své požadavky a úkoly dané společenskou normou. Jde zpravidla o selhání některého člena nebo členů rodiny, což se projevuje v neplnění základních životních a společenských funkcí. Hlavní příčiny rodinných poruch dělíme na objektivní, subjektivní a smíšené. Pro profesionály pracující s dětmi jako jsou pedagogové, pediatři a pedopsychologové jsou informace o funkčnosti rodiny daného dítěte velmi cenné. Jiří Dunovský pro tyto účely

vypracoval tzv. Dotazník funkčnosti rodiny (DFR), který se opírá o hodnocení osmi diagnostických kritérií – složení rodiny, stabilita rodiny, osobnost rodičů i sourozenců, sociálně ekonomické úroveň, osobnost dítěte, zájem dítěte a péče o dítě. (Dunovský, 2005)

Rodiny se podle tohoto výzkumného dotazníku dělí na - funkční rodinu (je zde zajištěn dobrý vývoj dítěte), problémovou rodinu (vyskytují se zde závažné poruchy některých funkcí, které však neohrožují vývoj dítěte), dysfunkční rodinu (zde se vyskytují vážné poruchy, které bezprostředně ohrožují zdravý vývoj dítěte) a afunkční rodinu (rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítěti závažným způsobem škodí nebo jej ohrožuje v samotné existenci). (Dunovský, 2005)

Vždy je nutné se zajímat z jaké rodiny, z jakého rodinného zázemí žák pochází a to nejen zde na poli ZŠ speciální, ale ve všech úrovních školního systému. Důležitým faktorem je také vztah učitele a žáka, hodně záleží na prvním dojmu a speciálních potřebách žáka s učebními problémy. Učitel VkJ by měl být dominantní v oblasti postojové a morální vzor. Pro žáka v ZŠ speciální by měl mít roli průvodce a tolerovat různosti životních stylů.

3. 2. 3. Dítě, rodina a škola

Každý člověk prochází socializací, je-li v kontaktu s ostatními lidmi. Jsme ovlivňováni institucemi i osobami. Mezi instituce patří rodina, škola, různá výchovná zařízení, sociální skupiny, místa volného setkávání dětí a mládeže, televize, zaměstnání, kluby, sdružení, sportovní a jiná zařízení. Osoby, které jsou socializačními činiteli, jsou matka, otec, sourozenci, prarodiče, učitelé, kamarádi, vzory a modely. (Matějček, 2005)

Rodina ovlivňuje svými názory, stylem soužití, postavením v širších společenských souvislostech a svou životní úrovní. V České republice je dán velký prostor rodině, jak budou své dítě vychovávat. Prvotní sociální okolí vnímají děti a mladiství citlivě s prvky závislosti. Toto formuje jejich základní osobnostní charakteristiky. Činitel může působit na jedince pozitivně i negativně. Žáci často do předmětu Výchova ke zdraví přicházejí s názory převzatých od rodičů či z médií (často bulvárního typu). *„Na utváření kulturně-sociálních vzorců každodenního vědění u různých sociálních skupin má silný vliv mediální produkce.“* (Thomson, 1990)

Rodina uspokojuje potřeby dítěte, akceptuje jej, miluje, dává mu něhu, obdivuje, má k němu úctu, učí jej být empatický, ztotožňuje se s druhým a existuje zde celková vzájemnost, spjatost. Je-li rodina funkční, zvládne potřeby svého dítěte uspokojit. Opakem je rodina dysfunkční a rodina afunkční, která zcela neplní své funkce a dítě ohrožuje. (Matějček, 2005)

Nástup dítěte do školy má velký vliv na jeho osobnost, vstupuje do veřejného prostoru. Platí zde pravidla a normy, které musí pochopit a řídit se jimi. Musí existovat spolupráce rodiny a školy, poté je dítě motivováno a změnu vítá. Oproti tomu může dojít i k opačnému stavu, je-li dítě trestáno, ponižováno a traumatizováno neúspěchy, je vývoj dítěte ohrožen.

Rodina má největší vliv na vývoj dítěte, nejen v dětství, ale i v dospívání. Negativní působení se vyskytuje v dysfunkčních rodinách. Existují základní principy, které se vztahují k rodinnému životu. Prvním principem je, že rodina tvoří systém základního emocionálního zázemí. To znamená, že rodiče mají dítě rádi, přijímají jej a podporují jeho mentální zdraví. Druhým principem jsou pozitivní a trvalé rodinné vztahy. Důležité partnerské vztahy a péče by měly být pěstovány. Třetím principem je účinná komunikace, komunikovat na všech úrovních v rámci rodiny vytváří pozitivní atmosféru. Čtvrtým bodem je opatrnost v prvních letech vývoje dítěte, kdy si vytváří zvyky na celý život, vytváří se charakter, osobnostní rysy, inteligence. Za páté, aby byla rodina úspěšná, vyžaduje to úsilí a obětavost. Je nutné vybalancovat poměr mezi časem věnovaným ekonomickému zajištění rodiny a časem stráveným s rodinou. V neposlední řadě je nutné, aby rodiče znali vývojové fáze dítěte a jejich duševní úroveň a měli tak možnost kvalitně uspokojovat potřeby svých dětí. Sedmý princip hovoří o tom, že vedení ke kázi a sebeovládání patří k základním pilířům výchovy. Dále by rodina měla vytvářet nejlepší prostředí pro sexuální výchovu, tak aby se předešlo vytváření předsudků. Rodina dále ovlivňuje intelektuální schopnosti a školní výsledky dítěte. Důležitá je přítomnost knih a výchovných materiálů včetně pozitivní mentální atmosféry. Povinnosti a nároky na dítě nelze přenechávat pouze na škole, rodiče se musí aktivně zapojit. Desátým principem je úkol rodiny zdravě vyvíjet u dítěte sebeúctu. Záleží na nich, zda bude dítě ustrašené nebo bude mít vyvážený pohled na sebe sama. Posledním principem je sdílet duchovní hodnoty a přemítat o smyslu a směřování života. (Matějček, 2005)

Matějček, 2005, s. 58 říká: *„Zkušenosti z poradenské služby nám říkají, že problémy se dají rozdělit do dvou velkých okruhů - jeden se týká školního prospěchu a druhý společenské situace dítěte ve škole, tj. jeho postavení v dětském kolektivu, jeho spolužákům, vztahu k učitelům apod.“*

Nejvíce si učitelé a rodiče všimají školního prospěchu, školu Matějček nazývá místem společenského života, kde dítě tráví produktivní čas, který se dá srovnat s pracovní dobou rodičů, ve společnosti nadřízených, učitelů a spolupracovníků, konkurentů, spolužáků.

Učitel by měl motivovat žáky, hledat optimální přístup, zjistit jejich dominující potřeby, navodit požadované a vhodné podmínky. Motivaci rozdělujeme v interakci učitel-žák, která spočívá ve vzájemném očekávání a motivování aktualizací potřeb žáků. To je zcela záměrné navozování podmínek, ve kterých se zvyšuje pravděpodobnost aktualizace určité skupiny potřeb žáků. Možnosti jsou tyto - změna stylu vyučování, změna formy, využití odměny a trestů a další. (Matějček, 2005)

Principy zvyšování motivace jsou takové, že žáci musí být bezprostředně po svém výkonu přiměřeně informováni, dobré výkony by měly být udržovány, chyby se musí eliminovat. Musí existovat cíle hodiny, žáci by s nimi měli být seznámeni, pochopit je, jako by si je sestavili sami. Dále musí učitel u žáků rozvíjet tvořivost, samostatnost dát žákům možnost si vybrat různě náročné úkoly. Styl vedení kolektivu by měl být demokratický, který dává žákům možnost sebevyjádření. Z hlediska motivace žáků je přínosné zařazovat do vyučování tvořivé i různě obtížné úlohy, didaktické hry, programovat postupy, členit učivo, nechat žáky soutěžit. (Činčera, 2007)

Důležité jsou i vztahy, které ve třídě panují, jak mezi učitelem a žákem, tak mezi žáky navzájem. Motivace žáků je zvýšena, jestliže je učitel empatický, chápe je a přijímá. Další princip je princip divergence, kdy se cvičí s mnoha myšlenkami na dané téma. Následuje kooperace, kdy skupina řeší jeden problém s využitím skupinové diskuse a dalších metod. Je třeba pomoci najít smysl práce dětí ve škole.

Nemotivující může být autokratický styl vyučování, strnulé vyučovací metody, fádnost, malá tvořivost a nedůslednost. Je žádoucí rozvíjet u dětí fantazii, imaginaci a originalitu myšlení. Motivaci ohrožuje i nízká komplexnost přípravy do života, využití poznatků v praxi. Vždy, když učitel klasifikuje žáka známkou, je přínosné, připojit i individuální hodnocení. Školní úspěch by se neměl měřit průměrem, srovnávat nejlepší a nejhorší žáky ve třídě.

Metody, jak rozvíjet motivaci jsou například problémové vyučování, kdy učitel vyvolá zájem o problém, vyučování hrou, kdy se využívá soutěživosti a radosti ze hry. Dále jsou to zajímavé, dramatické objevitelské úlohy a soutěže. Programové učení je založeno na samostatné práci, kdy si žák volí vlastní tempo pro splnění úkolu. Dramatizace činností je názorný a zajímavý způsob výkladu látky. Dále je to odměna a trest jako vyučovací princip, akceptování, kdy je žák přijímán jako osobnost, sebevyjádření žáka, kdy tolerujeme jeho individuální zvláštnosti. (Činčera, 2007)

Důležitá je rozmanitost ve vyučování, vytvořit ovzduší aktivity, zařadit prvky humoru, posilovat pozornost u žáků, nacvičovat koncentraci, umět rozlišit, kdy jsou žáci unavení, zařadit prvky relaxace, využívat informační fondy, nechat žáky vyhledávat informace ve slovnících, zadávat referáty, nechat je hodnotit sebe sama.

4. Základní škola speciální Ostrovní, Štětí (ZŠS)

Základní škola speciální Ostrovní, Štětí

V této teoretické části stručně popíši činnost základní školy speciální ve Štětí, kde jsem pracovala jak s žáky, tak i s učiteli v rámci výzkumné i praktické části této diplomové práce.

Tato škola v souladu s údaji uvedenými v trestním rejstříku škol a školských zařízení vykonává činnost základní školy speciální (dále je ZŠS) a speciální školní družiny (dále SŠD). V současné době škola vykazuje 120 žáků.

Škola byla zřízena za účelem poskytování speciálního základního vzdělávání, které vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu vzdělávání. Důležitý úkol školy je, aby se žáci učili tvořivě myslet a řešit problémy přiměřené věku, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit si své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty, životní prostředí a být ohleduplní k jiným lidem, k odlišným kulturním i duchovním hodnotám.

Organizace též poskytuje vzdělání žákům s těžkým mentálním postižením, žákům s více vadami a žákům s autismem. Škola dále zajišťuje zájmové vzdělávání, které poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti.

Důraz je zde kladen na pracovní vyučování a s tím související pozdější zařazení žáků do zaměstnání a společnosti. Nezapomínáme ani na složku estetickou v rámci výtvarné a tělesné výchovy. Snahou pedagogů je naučit děti i činnosti nad rámec osnov, které by jim pomohly v dalším životě, jako je např. vaření, šití, netradiční výtvarné techniky a základní sportovní hry.

Organizační struktura školy

Organizační struktura školy odpovídá velikosti a potřebám školy. Kontrolní činnost zaměřenou na průběh a kvalitu vzdělání provádí vedení školy dle plánu hospitační činnosti a zaměřuje se hlavně na oblast naplňování školního vzdělávacího programu, uplatňované vzdělávací strategie, využití didaktické techniky a strukturu hodin.

V této škole pracují metodická sdružení pro 1. a 2. stupeň. Metodická sdružení 1. stupně řeší aktuální pedagogicko-didaktické problémy, uvádí konkrétní návrhy opatření pro neprospívající žáky, v plánu své činnosti má také vyhodnocování výsledků vzdělávání žáků. Náplní jednání metodického sdružení 2. stupně jsou provozní otázky, výběr učebnic, popř. úprava školního vzdělávacího programu.

Pedagogický sbor je ve škole stabilizovaný. Pedagogickou a výchovnou činnost zajišťuje 11 učitelů, 4 asistenti pedagoga a 1 vychovatelka ve školní družině.

Pro další vzdělávání pedagogických pracovníků ředitelka školy zpracovává víceleté plány. Preferovány jsou zejména semináře a školení v akreditovaných vzdělávacích institucích a samostudium se zaměřením na využívání nových technologií, metody a formy výuky, zvyšování kvalifikace a studium k výkonu specializovaných činností. Všichni pedagogové z této školy se v loňském školním roce zúčastnili semináře zaměřeného na komunikaci s rodiči. Další absolvované semináře byly zaměřené na sport, ŠVP, legislativu a zdravotědu.

Rozložení a vzhled školy

Vzdělávání probíhá ve dvoupatrové budově, která má bezbariérový přístup. Prostorné kmenové učebny jsou esteticky upraveny a doplněny motivujícími prvky. Pro pohybové aktivity je k dispozici tělocvična a venkovní hřiště v oploceném areálu školy. Na velmi dobré úrovni je vybavení školy v oblasti informačních a komunikačních technologií. Ve všech učebnách lze pracovat interaktivně, protože jsou vybaveny počítači a interaktivními tabulemi nebo interaktivními dataprojektory. Ve spolupráci se zřizovatelem škola udržuje budovu a její vybavení v dobrém stavu.

Materiální zázemí má odpovídající úroveň také pro naplňování zájmového vzdělávání. Žáci mají v přízemí budovy k dispozici hernu s odpočinkovým koutkem, třídu s výtvarným

koutem a částí s kobercem pro společenské hry. Hry, hračky a pomůcky jsou průběžně doplňovány a obnovovány.

Způsoby financování

Speciální škola je příspěvková organizace a je financována z příspěvků od města Štětí. Využívá i sponzorských darů od místního papírenského podniku. Činnost školy je zajišťována především finančními prostředky poskytnutými ze státního rozpočtu na přímé výdaje na vzdělávání. Na financování školy se podílí i zřizovatel, který kromě provozních nákladů (energie, opravy, služby apod.) financoval učební pomůcky a mzdové výdaje účetní školy.

Vzhledem k všeobecnému zaměření školy je disponibilní časová dotace rozdělena do většiny předmětů, ve větší míře pak do matematiky a českého jazyka a literatury.

Školní družina

Zájmové vzdělávání probíhá v jednom oddělení školní družiny. Činnost školní družiny účelně navazuje na vzdělávání v základní škole speciální a je jeho přirozenou součástí. Z kapacitních důvodů jsou do školní družiny přednostně přijímáni žáci 1. až 3. ročníků. Provoz školní družiny je od 5:45 do 16:30 hod. Organizace zájmového vzdělávání je přizpůsobena podmínkám a provozu školy a vychází z potřeb žáků i zákonných zástupců.

V průběhu pravidelné činnosti jsou v odpoledních hodinách ve školní družině pro zájemce organizovány dva zájmové útvary (pohybový a výtvarný kroužek), které vedou vychovatelky. Účastníci zájmového vzdělávání a výtvarného kroužku se podílejí na výzdobě prostor školní družiny i prostor školy. V rámci příležitostné činnosti probíhají také besedy, sportovní a pohybová odpoledne, zábavní odpoledne, výstavy, sběr kaštanů, dny tradic, které jsou pořádány pro děti i jejich rodiče. Osvětová činnost je realizována poskytováním informací z oblasti prevence rizikového chování žáků.

Minimální preventivní program

Cílem nastaveného preventivního systému je zvyšování odolnosti žáků vůči rizikovému chování s důrazem na utváření celé jejich osobnosti. Učitelé se snaží vytvářet partnerské prostředí a snaží se podporovat rozvoj přátelských vztahů se žáky. Škola je zaměřená na týmovou spolupráci, komunikaci a praktické dovednosti pro život. Prevence rizikového chování je realizována podle *Minimálního preventivního programu*, který je

vyhodnocován v průběhu školního roku. Hlavním úkolem je vést žáky ve spolupráci s rodinou ke zdravému životnímu stylu a stanovení si reálných životních cílů.

Pro žáky naší školy jsou tradičně realizovány přednášky, besedy, soutěže (výtvarné, sportovní atd.), exkurze, škola se zapojuje do osvětových akcí a veřejných sbírek (pro psi útulek), projektů (např. celoroční projekt pro 1. stupeň Pomáháme si, Zdravé děti pro 6. a 7. ročník). Velmi přínosné jsou cílené preventivní programy a akce zaměřené na určitá témata (Umění komunikovat, Zdravý životní styl, Závislost a závislostní jednání, Vztahy v kolektivu, Právo a drogy, Rozum v zastoupení apod.). Díky tomu všemu se škole daří eliminovat záškoláctví, počáteční projevy šikany a vztahové problémy v třídním kolektivu.

Partnerské vztahy a spolupráce

Rozvoj partnerských vztahů je pro školu přínosem. Zřizovatel zajišťuje bezproblémový provoz školy a podporuje její činnost, škola se pravidelně zapojuje do akcí města. Školská rada projednává a schvaluje potřebné dokumenty. Sponzoři školy přispívají ke zkvalitnění podmínek vzdělávání. Velký důraz je kladen na spolupráci se zákonnými zástupci. Škola hledá nové možnosti spolupráce a jejich zapojení do školních aktivit. Vyučující poskytují zákonným zástupcům informace na pravidelných třídních schůzkách, rodiče mohou také navštívit školu kdykoliv po vzájemné domluvě.

Partnerské vztahy posilují také zájmovou činnost. Vychovatelka usiluje o vytvoření pozitivních vztahů se zákonnými zástupci žáků, informují je o zájmových činnostech a chování účastníků formou sdělení do notýsku, nástěnek, webových stránek, výstav. Účastníci zájmového vzdělávání se pravidelně podílejí na společných akcích pořádaných školou (např. výstava výtvarných prací, tvorba dárků budoucím prvňáčkům). Ve spolupráci se Základní uměleckou školou jsou realizovány výtvarné výstavy. Školní družina se zúčastňuje celoměstského projektu *Den Země*.

V rámci rozvoje environmentálního vzdělávání jsou důležitým partnerem vedení školy kromě zřizovatele (koordinuje činnosti v oblasti třídění odpadu, pořádá celoměstskou akci Den Země) i další organizace a instituce, např. Sdružení myslivců Radouň, Včelařský spolek, Mondí Štětí a další. Ve spolupráci se střediskem ekologické výchovy SEVER organizuje škola celoroční projekt Naše město.

Škola z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví (dále BOZ) vyhodnocuje rizika žáků při vzdělávání a činnostech souvisejících se vzděláváním. Podmínky zajištění BOZ žáků jsou

stanoveny ve školním řádu, se kterým jsou seznámeni zaměstnanci školy. Silné stránky této školy vidím zejména v materiálním vybavení v oblasti ICT a činnostech zájmového vzdělávání. (Bakalářská práce, I. Běloubková, Výchova k toleranci a proti rasismu v základních školách, 2017)

4. 1. Školní vzdělávací plány v ZŠ speciální

Školní vzdělávací plány (dále jen ŠVP) pro základní vzdělávání patří ke školským dokumentům. Povinnost zpracovat ŠVP vychází z § 3 odst. 2 a § 5 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb. ŠVP jsou povinným dokumentem pro základního vzdělávání. Ředitel každé školy odpovídá za vypracování ŠVP v souladu s RVP. Většinou pověří funkci koordinátora ŠVP některého ze svých kolegů či přímo zástupce školy. Právě proto se na tvorbě jednotlivých částí ŠVP podílejí zpravidla všichni učitelé dané školy a všichni jsou také spoluzodpovědní za realizaci ŠVP v podmínkách dané školy.

Příprava ŠVP není jednoduchá, a proto zde uvádím hlavní zásady pro zpracování ŠVP pro základní vzdělávání žáků v ZŠ speciální, které se od zásad v běžné základní škole liší. Hlavní rozdíly jsou v dodržování individuálního přístupu k jednotlivým žákům a přihlížet jejich individuálním a speciálním potřebám. Stanovená struktura je stejná u plánů ZŠ i ZŠS.

Zásady stanovené pro zpracování ŠVP pro základní vzdělávání žáků v základní škole speciální

ŠVP:

- je v souladu s RVP ZŠS pro období základního vzdělávání nebo jen pro jeho část,
- umožňuje rovnoprávný přístup k základnímu vzdělávání pro všechny žáky,
- realizuje individuální vyučování pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami,
- realizuje vzdělávací obsah s ohledem na věkové zvláštnosti žáků,
- naplňuje cíle základního vzdělávání,
- je zpracován tak, aby umožnil učitelům rozvíjet tvořivý styl práce,
- deklaruje stanovenou strukturu. (RVP pro obor vzdělávání základní škole speciální)

Struktura ŠVP je dána RVP a obsah jednotlivých částí zde uvádím pro komplexní přehlednost. Je důležité, aby tyto následující jednotlivé části byly v dané struktuře ŠVP dodrženy a striktně kontrolovány. Pro tuto činnost je ve škole určen metodik tvorby ŠVP

(koordinátor ŠVP), který má příslušné vzdělání (kurz metodika ŠVP). Před dvěma lety jsem tvořila ŠVP na běžné ZŠ k předmětům VkJ, Hv a Vv. Tato činnost nebyla vůbec jednoduchá a časově velmi náročná. Metodička ŠVP pečlivě dohlížela na dodržení veškerých náležitostí a obsah jednotlivých částí.

Struktura ŠVP:

1. Identifikační údaje

- název ŠVP (pro vzdělávání žáků v ZŠ speciální),
- název školy, její adresa, jméno ředitele a kontakty,
- zřizovatel (název, adresa, kontakty),
- platnost dokumentu od: (datum, podpis ředitele, razítko školy).

2. Charakteristika školy

- velikost školy,
- vybavení školy,
- pedagogický sbor (počet a kvalifikovanost),
- krátkodobé i dlouhodobé projekty,
- mezinárodní spolupráce,
- aktivity s rodiči

3. Charakteristika ŠVP

- na co se škola zaměřuje,
- výchovné a vzdělávací strategie,
- výuka žáků s kombinací postižení,
- průřezová témata.

4. Učební plán

- učební plán,
- rozdělení 1. a 2. stupně;
- obsahové vymezení, organizační podmínky,
- povinné vyučovací předměty, celkový počet hodin v 1. – 10. ročníku,
- realizace povinných předmětů,
- zařazení speciálně pedagogické péče.

5. Učební osnovy

- název předmětu,
- vyučovací předmět a jeho charakteristika,
- obsah vyučovacího předmětu a průřezová témata.

6. Hodnocení žáků a autoevaluace školy

- způsoby a kritéria hodnocení žáků,
- oblasti, cíle a kritéria autoevaluace.

Dotace k předmětu Výchova ke zdraví je pouze 1 hodina týdně v 8. - 9. ročníku.

(RVP pro obor vzdělávání základní škole speciální)

4. 2. Tematické plány ZŠ speciální

1. Tematický plán č. 1.

Výchova ke zdraví - VIII. B

Strukturu a vzhled tematických plánů jsem schválně ponechala v autentické podobě, jak je uvedeno v ZŠS. Třída VIII. B má plán uveden v přehledné tabulce a třídy VIII.A a IX. třída uvádí tematický plán v textové podobě. Už na těchto plánech je vidět individuální příprava jednotlivých učitelů VkJ.

Září	<ul style="list-style-type: none">- Seznámení s předmětem,- pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví ve škole,- bezpečné prostředí,- ochrana zdraví při činnostech v domácnosti,
Říjen	<ul style="list-style-type: none">- ochrana zdraví při sportovních aktivitách,- ochrana člověka za mimořádných událostí – živelné pohromy, terorismus,- zdravá výživa a zdraví, zásady správného stravování,- životní podmínky a jejich vliv na zdraví,
Listopad	<ul style="list-style-type: none">- specifické druhy výživy,- poruchy příjmu potravy – mentální anorexie, bulimie; obezita,- osobní a intimní hygiena,- zdravý spánek, odpočinek, otužování, význam pohybu pro zdraví,
Prosinec	<ul style="list-style-type: none">- režim dne,- choroby dnešní doby, zdravotní rizika, lékařská péče - prevence,- správné chování, komunikace s vrstevníky,

Leden	<ul style="list-style-type: none"> - dětství, puberta, dospívání - změny, - vztahy ve dvojici – láska, kamarádství a přátelství, - sexuální dospívání, - vztahy ve dvojici – partnerské vztahy, manželství, rodičovství,
Únor	<ul style="list-style-type: none"> - vztahy a pravidla soužití v prostředí rodiny, - vztahy a pravidla soužití v prostředí školy a vrstevnické skupiny, - vrstevnické skupiny – party (sociálně patologické jevy),
Březen	<ul style="list-style-type: none"> - nemoci přenosné pohlavním stykem, AIDS, hepatitidy, - ochrana před přenosnými i nepřenositelnými chorobami, prevence, - chování při úrazu a při život ohrožujících stavech a situacích (úrazy v domácnosti), - chování při úrazu a při život ohrožujících stavech a situacích (úrazy při sportu),
Duben	<ul style="list-style-type: none"> - chování při úrazu a při život ohrožujících stavech a situacích (na pracovišti a v dopravě), - násilí a zneužívání, - kriminalita (sexuální),
Květen	<ul style="list-style-type: none"> - šikana, - sexuální zneužívání dětí, služby odborné pomoci; - návykové látky, - zdravotní rizika zneužívání návykových látek,
Červen	<ul style="list-style-type: none"> - rizika zneužívání návykových látek, - ochrana člověka za mimořádných událostí – živelní pohromy, - ochrana zdraví při sportovních aktivitách a během prázdnin, - závěrečné opakování.

Osobnostní a sociální výchova se uskutečňuje ve všech vyučovacích hodinách. (Tematický plán ZŠS Ostrovní)

2. Tematický plán VIII. A – Výchova ke zdraví ZŠS – č. 2.

Předmět: Výchova ke zdraví

V této třídě není tematický plán přesně rozdělen na jednotlivé měsíce.

Ročník: VIII.

- Třídnické práce,
- bezpečnost ve škole - školní řád,
- pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví, bezpečnost v domácnosti a ve škole,
- bezpečnost při různých aktivitách - použití ochranných pomůcek,

- manipulativní reklama – půjčky,
- ochrana člověka za mimořádných událostí - živelní pohromy, terorismus,
- bezpečné chování - pohyb v rizikovém prostředí - party, extremistické skupiny,
- bezpečné chování - konfliktní a krizové situace,
- manipulativní reklama – půjčky,
- vztahy v rodině - rodinné finance,
- vztahy v rodině – peníze,

- vztahy a pravidla soužití komunity - mezilidské vztahy,
- vztahy a pravidla soužití komunity - vrstevnická skupina, zájmová skupina,
- AIDS, hepatitidy,
- ochrana před úrazy
- preventivní a lékařská péče,

- chování při úrazu a při život ohrožujících stavech a situacích,
- auto-destruktivní závislosti,
- auto-destruktivní závislosti - patologické hráčství,
- auto-destruktivní závislosti - náboženské sekty,

- šikana,
- sexuální kriminalita – deviace,
- sebepojetí a sebepoznání - vztah k sobě samému, vztah k druhým lidem,

- mezilidské vztahy a komunikace - respekt sebe sama i druhých, přijímání názoru druhého,
- mezilidské vztahy a komunikace - rozvíjení schopnosti komunikace,
- morální rozvoj - rozvoj rozhodovacích dovedností, řešení problémů,
- morální rozvoj - pomáhající a prosociální chování,
- psychohygienu - sociální dovednosti pro předcházení a zvládnání stresu,
- psychohygienu - hledání pomoci při problémech,
- podpora zdraví a její formy - prevence a intervence,
- podpora zdraví a její formy - působení na změnu kvality prostředí a chování jedince,
- odpovědnost jedince za zdraví,
- dětství - duševní a společenské změny,
- puberta - duševní a společenské změny,
- dospívání - duševní a společenské změny,
- sexuální dospívání a reprodukční zdraví - prevence rizikového sexuálního chování,
- sexuální dospívání a reprodukční zdraví - předčasná sexuální zkušenost, antikoncepce,
- sexuální dospívání a reprodukční zdraví - těhotenství a rodičovství mladistvých,
- sexuální dospívání a reprodukční zdraví - poruchy pohlavní identity,
- základy péče o dítě – výbavička,
- bezpečné způsoby chování,
- shrnutí - závěrečné opakování,

(Tematický plán ZŠS Ostrovní)

3. Tematický plán IX. – Výchova ke zdraví ZŠS – č. 3.

Předmět: Výchova ke zdraví

V této třídě není tematický plán přesně rozdělen na jednotlivé měsíce.

- Třídnické práce,
- bezpečnost ve škole - školní řád,
- pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví, bezpečnost v domácnosti a ve škole,
- bezpečnost při různých aktivitách - použití ochranných pomůcek,

- bezpečné chování - konfliktní a krizové situace,
- manipulativní reklama – půjčky,
- ochrana člověka za mimořádných událostí - živelní pohromy, terorismus,
- bezpečné chování - pohyb v rizikovém prostředí - party, extremistické skupiny,
- bezpečné chování - konfliktní a krizové situace,
- manipulativní reklama – půjčky,
- vztahy v rodině - rodinné finance,
- vztahy v rodině – peníze,
- vztahy a pravidla soužití komunity - mezilidské vztahy,
- vztahy a pravidla soužití komunity - vrstevnická skupina, zájmová skupina,
- způsoby chování - nemoci AIDS a hepatitidy,
- ochrana před přenosnými chorob,
- preventivní a lékařská péče,
- chování při úrazu a při život ohrožujících stavech a situacích,
- auto-destruktivní závislosti - patologické hráčství,
- auto-destruktivní závislosti - náboženské sekty,
- násilí a zneužívání – šikana,
- sexuální kriminalita – deviace,
- sebepojetí a sebepoznání - vztah k sobě samému, vztah k druhým lidem,
- mezilidské vztahy a komunikace - respekt sebe sama i druhých, přijímání názoru druhého,
- mezilidské vztahy a komunikace - rozvíjení schopnosti komunikace,
- morální rozvoj - rozvoj rozhodovacích dovedností, řešení problémů,
- morální rozvoj - pomáhající a prosociální chování,
- psychohygiena - sociální dovednosti pro předcházení a zvládání stresu,
- psychohygiena - hledání pomoci při problémech,
- podpora zdraví a její formy - prevence a intervence,
- podpora zdraví a její formy - působení na změnu kvality prostředí a chování jedince,
- odpovědnost jedince za zdraví,
- dětství - duševní a společenské změny,

- puberta - duševní a společenské změny,
 - dospívání - duševní a společenské změny,
 - sexuální dospívání a reprodukční zdraví - prevence rizikového sexuálního chování,
 - sexuální dospívání a reprodukční zdraví - předčasná sexuální zkušenost, antikoncepce,
 - sexuální dospívání a reprodukční zdraví - těhotenství a rodičovství mladistvých,
 - sexuální dospívání a reprodukční zdraví - poruchy pohlavní identity,
 - základy péče o dítě – výbavička,
 - bezpečné způsoby chování,
 - shrnutí - závěrečné opakování,
- (Tematický plán ZŠS Ostrovní)

III. Výzkumná část

5. Výzkumná část

Výzkumná část: Výchova ke zdraví pohledem učitelů ZŠ speciální.

5.1. Realizace výzkumné části

Cílem č. 1 první části výzkumu bylo zjistit realizaci předmětu Výchova ke zdraví na vybrané základní škole speciální Ostrovní ve Štětí.

5.1.1. Úvod výzkumné i praktické části

Celá výzkumná/praktická část je rozčleněna na 2 základní části. Část první je sestavena z dotazníku pro učitele ZŠS a má za úkol zjistit realizaci předmětu Výchova ke zdraví ve vybraných školách, zjistit u učitelů, zdali má výuka VkZ vliv na žáky a zda celkové pojetí tohoto předmětu odpovídá potřebám dětí. V druhé části jsme sestavili, navrhli a odzkoušeli výukový blok Výchovy ke zdraví, který se skládá z 5 částí.

5.1.2. Cíle výzkumné práce

Cíle práce:

1. Zjistit realizaci předmětu Výchova ke zdraví na vybrané základní škole speciální Ostrovní ve Štětí.
2. Zjistit, zda celkové pojetí výuky Výchovy ke zdraví ve speciálních školách odpovídá potřebám dětí.
3. Zjistit u učitelů, zdali má výuka Výchovy ke zdraví ve speciální škole vliv na žáky.
4. Navrhnout a odzkoušet výukový blok z Výchovy ke zdraví na vybrané škole. (cíl praktické části)

5.1.3. Výzkumné předpoklady

Výzkumný předpoklad č. 1: Předpokládáme, že učitelé Výchovy ke zdraví považují svůj předmět za velmi důležitý pro žáky na ZŠ speciální.

Výzkumný předpoklad č. 2: Předpokládáme, že žáci na ZŠ speciální probírají v předmětu Výchova ke zdraví méně teorie a spíše se zaměřují na praktické dovednosti.

5.1.4. Metody výzkumného šetření

Metoda dotazníku – popis použité metody

Pro tuto práci byl zvolen dotazník jako nejvhodnější forma výzkumného šetření. V pedagogickém slovníku je dotazník definován jako: „výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek nebo výroků zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě“ (Průcha a kol., 2008, s. 49). Druh kvalitativního dotazníku je v tomto případě zcela vyhovující.

Jako nejvhodnější metodu pro náš výzkum jsem zvolila dotazník. V dotazníku jsem použila 10 otevřených i uzavřených otázek, které jsem si sama stanovila. Po nastudování potřebných teoretických poznatků týkajících se zdraví, výchovy ke zdraví, mladšího a staršího věku žáků ZŠ speciální a kurikula Výchovy ke zdraví v ZŠS jsem přistoupila k plánování výzkumu. Na začátku samotné realizace, bylo potřeba zajistit výzkumný soubor, který představují učitelé VkZ ve speciálních základních školách (Štětí, Mělník, Český Brod).

Popis skupiny respondentů

Učitelé VkZ ve speciálních základních školách (Štětí, Mělník a Český Brod) mají různě dlouhou praxi v tomto oboru. Nakonec se mi podařilo pro výzkum zajistit 30 kompletních dotazníků učitelů VkZ. Víím, že toto číslo není velké, ale v případě předmětu Výchovy ke zdraví je toto číslo poměrně vysoké. Není lehké zajistit respondenty (skupina učitelů VkZ je specifická skupina) v tomto oboru, proto jsem vděčná za tento výzkumný vzorek učitelů s aprobační VkZ i bez příslušné aprobační. Spolupráci odmítli pouze 2 učitelé. Dotazníkové šetření bylo anonymní, anonymní respondenti poslouží pouze jako ověřitelný podklad, kdy a kde byla realizace výzkumu uskutečněna.

Popis realizace sběru dat

Poté jsme přistoupili k samotnému šetření, které proběhlo pomocí metody dotazníku. Abychom zajistili téměř stoprocentní návratnost dotazníku, předávali jsme dotazníky respondentům osobně na předem domluvené schůzce. Respondenti měli týden na vyplnění dotazníku a opět po předchozí domluvě jsme si dotazníky vyzvedli a poděkovali za spolupráci. Za pozitivní rovněž sledujeme vysoký zájem učitelů o zpětnou vazbu s celkovými výsledky výzkumu. Poté jsme získaná data analyzovali a výsledky převedli do grafů a uvedli závěrečná vyhodnocení šetření.

V. Hrabal se dotazníkovým šetřením zabýval a užíval ve svých dotaznících otázky otevřené, uzavřené i škálové. Pro tuto práci jsem použila dotazník s otevřenými i uzavřenými otázkami. Škálové otázky jsem zde nepoužila.

Pozorování jako metoda – popis použité metody

Je to cílevědomé, soustavné a plánovité vnímání jevů a procesů, které směřuje k odhalení podstatných souvislostí a vztahů sledované skutečnosti.

Pozorování dělíme podle předvídání pozorovatele

V této práci se zaměřuji pouze na pozorování dětí učitelem při práci. Žáci v tomto případě vědí, že je pozoruji a souhlasí s tím. Důležitá je zde role pozorovatele a zúžení fokusu na zúčastněné žáky. Zaměřila jsem svoji pozornost pouze na žáky a při přípravě pokrmů vynechala pozorování asistentky.

- Zúčastněné pozorování (také vnitřní) je takové pozorování, při kterém pozorovatel vstupuje do skupiny zkoumaných subjektů, stává se aktivním členem skupiny. Obvykle bývá součástí komplexnějšího zkoumání skupiny, s úkolem odhalit vnitřní perspektivu účastníků a bývá doprovázeno dalšími metodami vědeckého výzkumu (např. nestandardizovaným rozhovorem). Tento druh pozorování se volí hlavně v případech, kdy je objekt pozorování do značné míry neznámý, uzavřený, což zároveň vylučuje použití pozorování standardizovaného. Zároveň je zúčastněné pozorování spojené s otázkou etiky mnohem výrazněji než pozorování nezúčastněné, už jen kvůli nutnosti aktivity v rámci skupiny. Také se vyznačuje vyšší mírou rizika zpochybnění objektivity pozorovatele a zpravidla i nemožností vedení komplexních průběžných záznamů.

Nezúčastněné pozorování volíme v případě znepřístupnění nebo pro výzkum neopodstatněného vstupu do pozorované skupiny. V případě věd přírodních bývá takové pozorování jedinou alternativou, z důvodu neživého charakteru objektu zkoumání. Nezúčastněné pozorování může mít jako standardizovanou, tak nestandardizovanou podobu. (Chráška, 2016)

Dělení pozorování podle pozice pozorovatele

- V rámci zjevného (otevřeného) pozorování jsou si jeho subjekty vědomy, že výzkumník není takřikajíc jedním z nich. Výzkumník tento fakt nejen nepopírá, ale pokud si to vyžaduje nejednoznačnost situace, tak na něj dokonce upozorní. Nejhmataelnější nevýhoda takového pozorování je možnost výrazného zkreslení plynoucího z určitého rušení pozorovaných, z jejich následné stylizace. Tento rozdíl mezi pozorovaným a výzkumníkem je při zúčastněném pozorování stíraný časem stráveným ve skupině. Výhodou otevřeného pozorování je klasická možnost volby mezi standardizovanou a nestandardizovanými formou jakož i možnost vést o výzkumu plnohodnotný záznam.
- Skryté pozorování jako takové nenarušuje přirozenost skupiny, a dovoluje tak hlubší pochopení zkoumané skutečnosti. Zároveň však pozorovateli hrozí neustále riziko prozrazení, které může v jistém sociálním prostředí dlouhodobě zdiskreditovat jako jeho výzkum, tak výzkum vůbec. Se skrytým pozorováním se také silnější spojuje otázka etiky takového výzkumu. Podobně jako zúčastněný, ze samotné podstaty skryté pozorování vylučuje použít kvantitativního přístupu. (Chráska, 2016)

Pozorování je „*sledování smyslově vnímaných jevů*“. Schopnost pozorovat musí učitel s žáky trénovat. (Průcha, 2003, s. 174) Já tuto techniku trénuji již několik let, a proto jsem věděla na které věci se zaměřit, které jsou důležité a které naopak nepodstatné.

5.1.5. Vyhodnocení dotazníku

V rámci výzkumné části jsem sestavila dotazník pro učitele speciálních škol k výuce Výchovy ke zdraví a osobně předala učitelům 3 základních speciálních škol – ZŠ speciální Štětí, ZŠ speciální Mělník a ZŠ speciální Český Brod. Dotazníky jsem zadávala na jmenovaných školách v různém časovém období. V ZŠ speciální Štětí byly dotazníky zadány a vráceny v červnu 2018. V říjnu 2018 byly dotazníky zadány v ZŠ speciální Mělník. Navrácení se uskutečnilo až v prosinci 2018. V prosinci 2018 byly též zadány a vráceny dotazníky v ZŠ speciální Český Brod. V ZŠ speciální Štětí a Mělník byly dotazníky zadány osobně a pouze v ZŠ speciální Český Brod byly dotazníky zadány pomocí internetu (e-mailu). Nejvíce dotazníků jsem získala právě v ZŠ speciální Štětí, ve které budu dělat výzkumný blok a zpracovávat návrh pro výukový blok Výchovy ke zdraví. Tento návrh při své praxi také odzkouším. Pro celý výzkum jsem použila 30 kompletně vyplněných dotazníků od učitelů

Výchovy ke zdraví ve speciální ZŠ. Zde uvádím prázdný dotazník tak, jak byl předložen učitelům a v příloze č. 2 přikládám ukázkou vyplněného dotazníku. Dotazník je sestaven z jedné části jako jeden celek a každá otázka je vyhodnocena zvlášť.

Dotazník jsem tvořila sama ve spolupráci s vedoucí této práce PhDr. Miroslavou Kovaříkovou, PhD. Dotazník je sestaven s cílem zjistit u učitelů, zda má výuka předmětu výchova ke zdraví vliv na žáky, tento cíl byl splněn. Taktéž byl splněn obecný cíl, který zjišťoval, zda celkové pojetí výuky VkZ a její realizace odpovídá potřebám dětí ve speciálních školách. Dotazník obsahuje 10 otevřených a uzavřených otázek, které zjišťují 2 výzkumné předpoklady. Zde přikládám prázdný dotazník, tak jak byl učitelům zadán.

Dotazník pro učitele speciálních škol k výuce Výchovy ke zdraví

Vážená paní, Vážený pane,

dovolte mi, obrátit se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní, všechny informace slouží pouze pro zpracování diplomové práce na téma „*Výchova ke zdraví v kurikulu základní školy speciální*“.

V jednotlivých otázkách vždy zakroužkujte variantu ANO / NE, která nejvíce vystihuje Vaši odpověď, a doplňte slovní vyjádření k dané otázce. U každé otázky je prostor pro osobní vyjádření se k dané otázce, budu vděčná za jakékoli postřehy a nápady.

Za Vaši ochotu a čas strávený s tímto dotazníkem předem děkuji. Bc. Ivana Běloubková, DiS., e-mail: i.beloubkova@seznam.cz

Obecný cíl: Zjistit, zda celkové pojetí výuky VkZ a její realizace odpovídá potřebám dětí ve speciálních školách.

Cíl: Zjistit u učitelů, zda má výuka předmětu Výchova ke zdraví vliv na žáky.

Cíl praktické části: Navrhnout a odzkoušet výukový blok VkZ ve speciální škole.

Výzkumný předpoklad č. 1: Předpokládáme, že učitelé Výchovy ke zdraví považují svůj předmět za velmi důležitý pro žáky na ZŠ speciální.

Výzkumný předpoklad č. 2: Předpokládáme, že žáci na ZŠ speciální probírají v předmětu Výchova ke zdraví méně teorie a spíše se zaměřují na praktické dovednosti.

1. Jak dlouho vyučujete předmět Výchova ke zdraví (dále jen VkZ) ve speciální škole?

2. Patří podle Vašeho názoru tento předmět k důležitým pro rozvoj osobnosti dítěte a proč?

3. Domníváte se, že výuka Výchovy ke zdraví žáky nějakým způsobem posouvá? (v myšlení, prakticky?)

4. Vidíte praktický dopad a zpětnou vazbu u žáků aktuálně X zpětně po opuštění školy?

5. V čem vidíte důležitost předmětu VkZ pro výuku ve speciálních školách?

6. Myslíte si, že děti a případně i rodiče VkZ aplikují v běžném životě?

7. Zohledňujete při výkladu VkZ původ dětí (z jaké rodiny pocházejí)?

8. Máte sám/sama pocit, že musíte jít příkladem a aplikujete zdravý způsob života i v soukromí?

9. Myslíte si, že předmět VkZ se má v souvislosti s revizí RVP upravit?

10. Vyhovovalo by Vám jiné pojetí výuky Výchovy ke zdraví? Navrhněte vlastní návrhy.

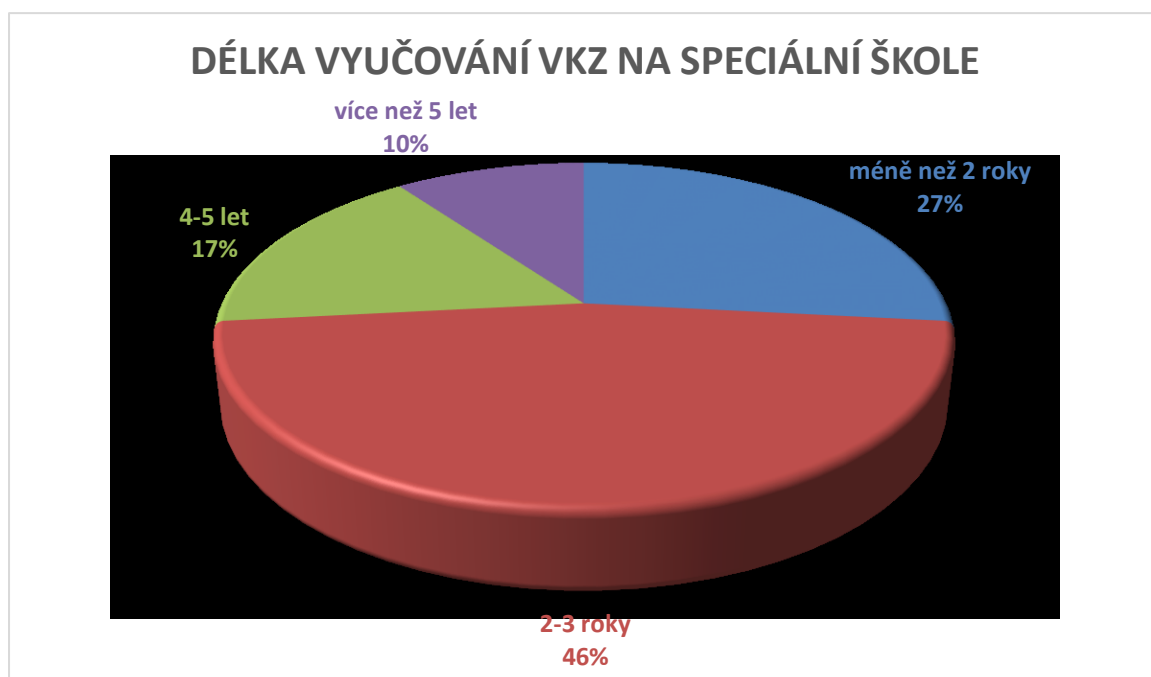
Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 1

Otázka č. 1. zněla: Jak dlouho vyučujete předmět Výchova ke zdraví (dále jen VkZ) ve speciální škole?

Z následujícího grafu je patrné, že největší procentuální zastoupení mají učitelé, kteří výchovu ke zdraví vyučují na speciální škole 2-3 roky. Z celkového počtu 30 dotázaných se jedná o 14 učitelů. Následují učitelé, kteří s výukou teprve začínají, a jejich praxe je kratší než dva roky. Tato otázka vypovídá o stavu nového oboru (předmětu), kterým Výchova ke zdraví bezesporu je. Nejdelší doba výuky VkZ se zde objevila pouze u jednoho učitele a to 8 let. Další 2 učitelé mají praxi v tomto oboru 7 let a největší zastoupení tj. 46 % učitelů vyučuje předmět 2-3 roky.

Graf č. 1 Délka vyučování VkZ na speciální škole

Otázka č. 2

Otázka č. 2 zněla: Patří podle Vašeho názoru tento předmět k důležitým pro rozvoj osobnosti dítěte a proč?

Na otázku, zda učitelé považují předmět VkZ důležitým pro rozvoj osobnosti dítěte a z jakého důvodu, odpověděli všichni dotázaní učitelé kladně. Mezi důvody uváděli například to, že tento předmět pomáhá rozvíjet dětskou osobnost a zároveň se žáci o své osobnosti mohou něco dozvědět. Dále pomáhá k osvojení základních návyků a informací, které jsou důležité pro další život dětí. Jelikož všichni dotazovaní odpověděli stejně ANO, neuvádím k této otázce graf. Zde mě pouze mrzelo, že na doplňkovou otázku „proč“ se vyjádřilo malé množství učitelů, a to velmi stručně.

Otázka č. 3

Otázka č. 3 zněla: Domníváte se, že výuka Výchovy ke zdraví žáky nějakým způsobem posouvá? (v myšlení, prakticky?)

Stejně jako u předchozí otázky odpověděli i na tuto otázku všichni učitelé kladně. Domnívají se, že VkZ žáky někam posouvá. Konkrétně uvedli, že důležité jsou pro žáky hlavně praktické činnosti, které posléze využijí v dalším životě. Výchova ke zdraví žákům také pomáhá k utvoření si vlastních názorů. Ani u této otázky neuvádím graf, neboť všichni odpověděli kladně. Důraz zde učitelé kladli na praktické činnosti, které žákům speciálních škol pomáhají v myšlení, zapamatování si výukové látky a rozvíjí jejich schopnosti a dovednosti pro další život ve školních lavicích i mimo školní prostředí.

Otázka č. 4

Otázka č. 4 zněla: Vidíte praktický dopad a zpětnou vazbu u žáků nebo zpětně po opuštění školy?

Na otázku, zda má VkZ praktický dopad u žáků aktuálně či zpětně po opuštění školy, odpovědělo 64 % dotázaných, že ano. Žákům tento předmět podle nich pomáhá v seberealizaci, ve stravovacích návycích, v etiketě, ve třídění odpadu, ale uplatnit se může i v budoucím povolání. 3 % učitelů uvedli, že vzhledem ke své krátké praxi nemohou tuto otázku posoudit. 33 % dotázaných na tuto otázku odpovědělo NE. Učitelé s delší praxí svorně

odpovídali, že se žáci za nimi do školy vrací a zajímají se o dění ve škole a s radostí vypráví, co se jim v životě a následné praxi po skončení ZŠ podařilo, v čem se musí ještě zlepšit a co je pro ně důležité. Tato otázka ověřila výzkumný cíl, že výuka předmětu VkZ má vliv na žáky. Procentuální zastoupení 64 % dotázaných s odpovědí ano vypovídá jasně.

Graf č. 2 Praktický dopad na život

Otázka č. 5

Otázka č. 5 zněla: V čem vidíte důležitost předmětu VkZ pro výuku ve speciálních školách?

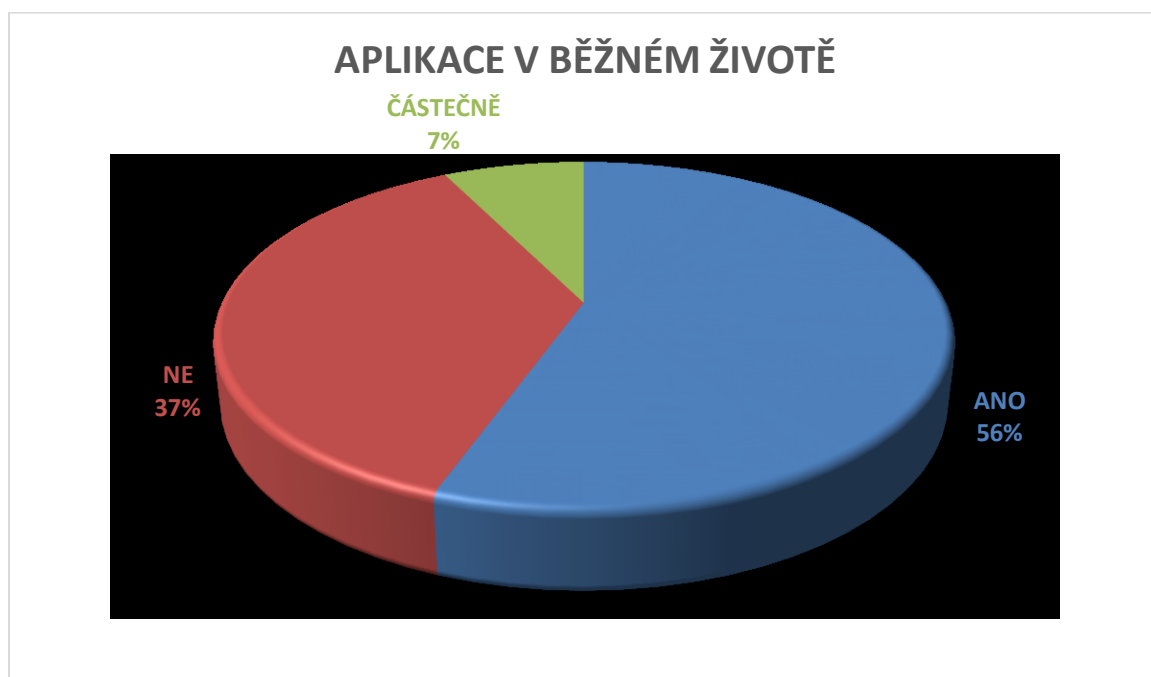
Důležitost předmětu pro výuku ve speciálních školách vidí učitelé hlavně v praktickém využití. Právě uplatnění v dalším životě uvedlo 21 dotázaných učitelů. Dalším příkladem byla prevence sociálně patologických jevů. Nejčastěji zmíněným byla prevence těhotenství či návykových látek. Toto uvedlo 9 učitelů. V neposlední řadě se učitelé zmínili i o sociálním rozvoji žáků či o tom, že témata probíraná v tomto předmětu se v rodinách dětí příliš neřeší a to z důvodu, že rodiče na tato témata komunikovat nechtějí či je neumí vysvětlit. U této otázky graf neuvádím. Tato otázka ověřovala výzkumný cíl, zda celkové pojetí výuky VkZ ve speciálních školách odpovídá potřebám dětí. 30 učitelů odpovědělo, že ano. Důležitost tohoto předmětu spatřují učitelé v praktickém využití, v učení formou hry, v intervenci, motivaci, v prevenci sociálně patologických jevů a v celkovém sociálním rozvoji.

Otázka č. 6

Otázka č. 6 zněla: Myslíte si, že děti a případně i rodiče VkZ aplikují v běžném životě?

Přibližně polovina dotazovaných učitelů je toho názoru, že děti, popřípadě rodiče, aplikují VkZ i v běžném životě. Aplikování VkZ v běžném životě odsouhlasilo 56 % učitelů (nebo si toto podle reakce svých svěřenců a jejich zákonných zástupců alespoň myslí). 7 % z dotazovaných učitelů si myslí, že poznatky z tohoto předmětu využívají v běžném životě žáci pouze částečně nebo pouze někteří žáci. Vysoké procento mě zde překvapilo u záporné odpovědi, že 37 % učitelů si myslí, že děti znalosti a dovednosti z hodin VkZ v běžném životě neaplikují. Zde jsem využila navržený výukový blok a děti při vaření a kresbě pozorovala a dále je jich na aplikaci VkZ vyptávala přímo v hodinách (některé odpovědi dětí naleznete v kapitole pozorování a při praktických činnostech).

Graf č. 3 Aplikace v běžném životě

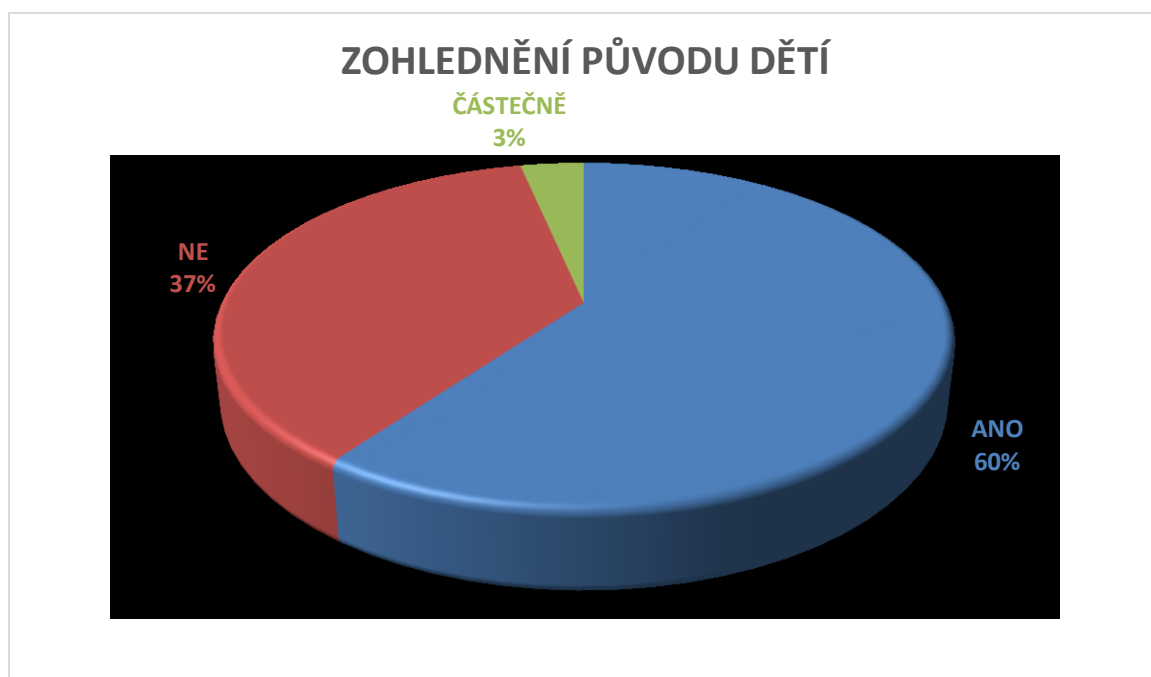

Otázka č. 7

Otázka č. 7 zněla: Zohledňujete při výkladu VkZ původ dětí (z jaké rodiny pocházejí)?

Tato otázka je u učitelů rozporuplná. 60 % z nich při výuce VkZ zohledňuje původ dětí, přičemž někteří učitelé znají původ i zázemí všech svých dětí. Ostatní učitelé původ dětí nezohledňují, či pouze částečně, přičemž závisí i na konkrétní situaci ve třídě. 60 % dotazovaných odpovědělo ANO, 37 % učitelů v této otázce odpovědělo, že původ dětí v rámci hodin VkZ nezohledňují a pouze 3 % učitelů se vyjádřila na tuto otázku slovem částečně (znám částečně původ i zázemí žáka). Zde spatřuji velké nedostatky ve znalostech svých žáků, přestože vím, jak je těžké tyto informace v dnešní době získat.

Graf č. 4 Zohlednění původu dětí

Otázka č. 8

Otázka č. 8 zněla: Máte sám/sama pocit, že musíte jít příkladem a aplikujete zdravý způsob života i v soukromí?

Na tuto otázku odpovědělo 80 % dotázaných učitelů kladně a jsou toho názoru, že by měli jít svým žákům příkladem a aplikují zdravý způsob života i v soukromí. To znamená, že dodržují pravidla slušného chování a žijí zdravým životním stylem. Dva z učitelů uvedli odpověď, že toto dodržují pouze někdy, či občas zdravý styl života poruší. 13 % učitelů uvedlo, že aplikovat VkZ v soukromém životě nemusí a neaplikují. 7 % dotazovaných

odpovědělo, že zdravý způsob života aplikuje jen někdy a pouze v některých konkrétních příkladech. Tato otázka ověřovala cíl, zda celkové pojetí výuky VkZ ve speciálních školách odpovídá potřebám dětí. Tento cíl byl splněn, neboť v 80 % učitelé odpověděli, že zdravý způsob života aplikují i ve svém soukromí, ale alarmující je spíše 13% zastoupení dotazovaných, kteří v dotazníku zaškrtili, že neaplikují. Něco učit, nedodržovat a vyžadovat to po žácích mi zde nedává smysl, a proto si myslím, že těchto 13 % učitelů je velmi alarmující číslo, které vypovídá o současném stavu učitelů vyučujících Výchovu ke zdraví.

Graf č. 5 Být příkladem žáků?

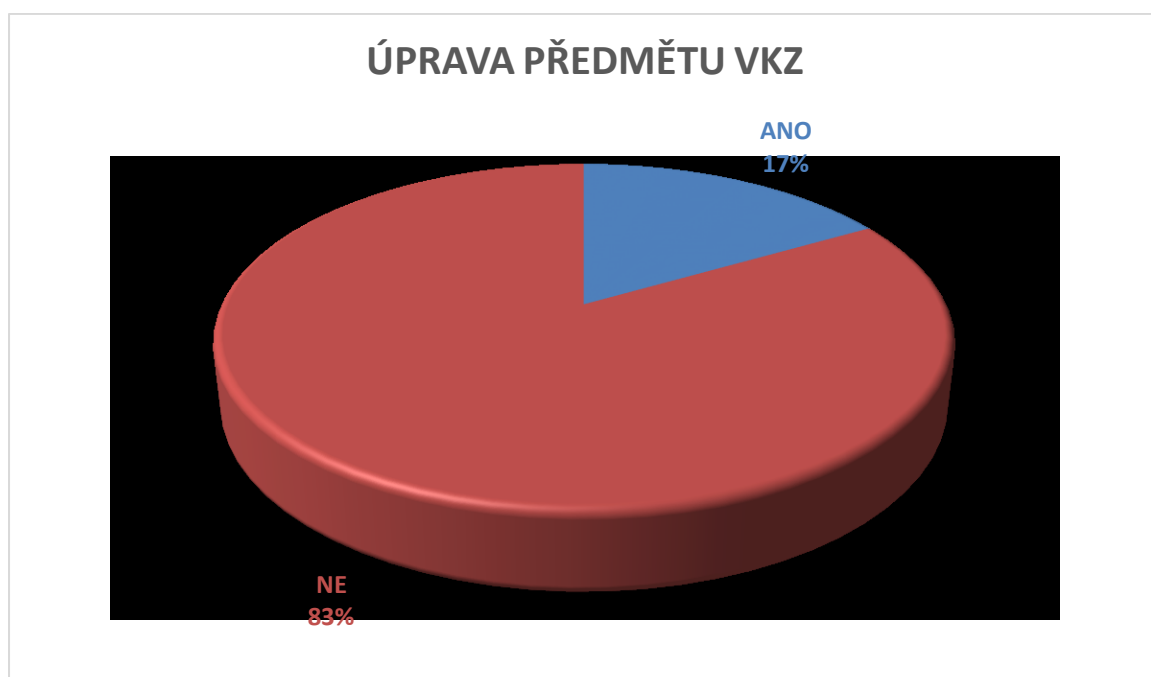

Otázka č. 9

Otázka č. 9 zněla: Myslíte si, že předmět VkZ se má v souvislosti s revizí RVP upravit?

Podle většiny učitelů by se předmět VkZ neměl v souvislosti s revizí RVP upravit a jsou s ním spokojeni. Pouze pět učitelů je opačného názoru a stojí za jeho úpravou. Navrhují například obohacení předmětu či zdůraznění jeho praktické stránky. Úprava RVP tedy podle 83 % učitelů VkZ není třeba, vyhovuje jim a jsou s ním spokojeni. Zbývajících 17 % respondentů by RVP raději upravilo. Ti, kteří by momentálně RVP neupravovali však zdůraznili, že je nutné RVP a případné tematické plány striktně dodržovat.

Graf č. 6 Úprava předmětu VkZ

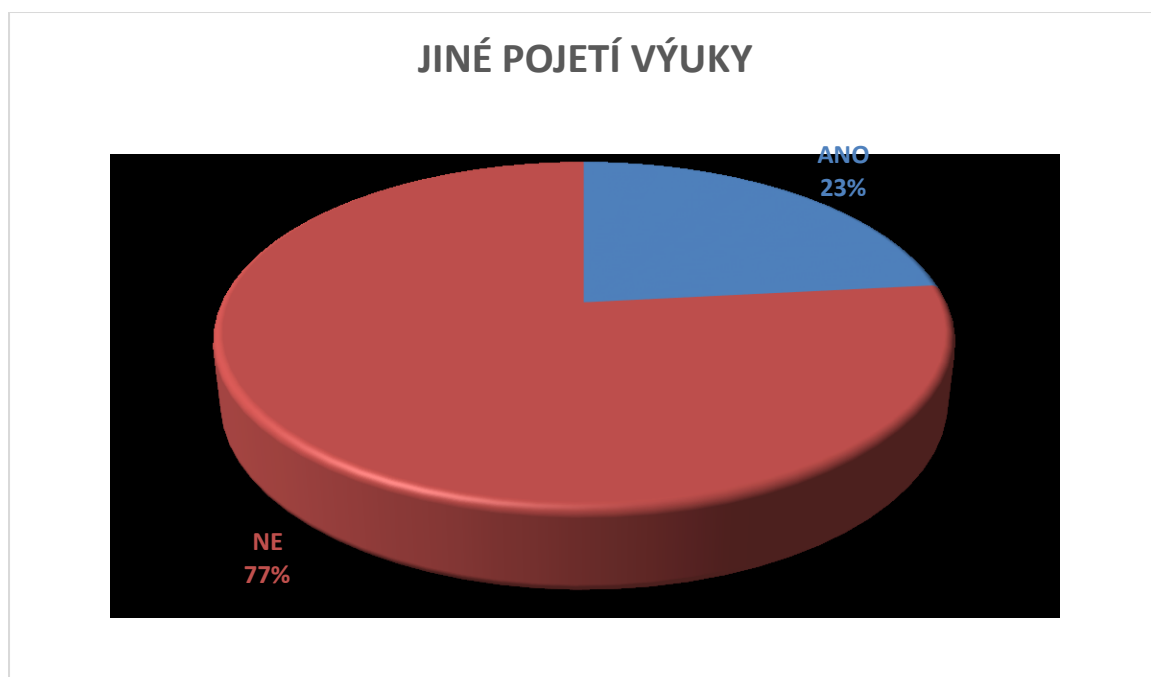

Otázka č. 10

Otázka č. 10 zněla: Vyhovovalo by Vám jiné pojetí výuky Výchovy ke zdraví? Navrhněte vlastní návrhy.

77 % dotazovaných učitelů by současné pojetí výuky předmětu VkZ ponechalo, pouze 23 % učitelů je se současným pojetím nespokojeno. Mezi návrhy na zlepšení uvedli například větší využití didaktických a interaktivních her a zaměření na praktické činnosti, které žáci uplatní v běžném životě, tzn. například zaměření na zdravý životní styl a zdravé stravování. Dále navrhovali trávit vyučovací hodiny více mimo budovu školy. Někteří učitelé by rovněž ocenili více materiálů a propojení výuky s rodinou dětí.

Graf č. 7. Jiné pojetí výuky

5.1.6. Závěr výzkumné části

V následující kapitole uvádím hlavní shrnutí výsledků výzkumné části.

Potvrzení předpokladu č. 1 ve znění: Předpokládáme, že učitelé Výchovy ke zdraví považují svůj předmět za velmi důležitý pro žáky v ZŠ speciální.

Potvrzení předpokladu č. 2 ve znění: Předpokládáme, že žáci v ZŠ speciální probírají v předmětu Výchova ke zdraví méně teorie a spíše se zaměřují na praktické dovednosti.

V této výzkumné části jsem si stanovila 3 základní cíle:

1. Zjistit realizaci předmětu výchovy ke zdraví na vybrané základní škole speciální Ostrovní ve Štětí.
2. Zjistit, zda celkové pojetí výuky Výchovy ke zdraví ve speciálních školách odpovídá potřebám dětí.
3. Zjistit u učitelů, zdali má výuka výchovy ke zdraví ve speciální škole vliv na žáky.

Cíle výzkumné části byly potvrzeny a zjištěny. Zjistila jsem, že učitelé považují předmět VkZ za velmi důležitý pro rozvoj osobnosti dítěte, za předmět, který pomáhá rozvíjet dětskou osobnost a zároveň se o své osobnosti mohou žáci něco dozvědět. Dále tento předmět

pomáhá k osvojení základních návyků a informací, které jsou nesmírně důležité pro další rozvoj dětí. Zjistila jsem, že učitelé VkZ se domnívají, že výuka tohoto celkem nového předmětu žáky někam posouvá, a že jsou pro ně důležité hlavně praktické činnosti, které posléze využijí v dalším životě, což dětem pomáhá v utváření si svých vlastních názorů.

Kladné zjištění a potvrzení cíle č. 3 jsem zjistila u otázky č. 4 a to, že VkZ má praktický dopad u žáků, a to i po opuštění školy. Tento předmět jim pomáhá v seberealizaci, ve slušném chování, ve stravovacích návycích a své uplatnění zjišťují i v budoucím povolání žáků. Důležitost předmětu vidí učitelé hlavně v praktickém využití. Učitelé z 80 % dodržují pravidla slušného chování a žijí zdravým životním stylem, což by mělo odpovídat potřebám žáků. Všechny výsledky výzkumné části nás přesvědčily o faktu, jak je tento předmět důležitý a zároveň nás upozorňují na mírné nedostatky, které se v této oblasti vyskytují.

Výzkumný předpoklad č. 1: Předpokládáme, že učitelé Výchovy ke zdraví považují svůj předmět za velmi důležitý pro žáky na ZŠ speciální.

Tento výzkumný předpoklad byl potvrzen v otázce č. 2, zda je předmět VkZ důležitý pro rozvoj osobnosti dítěte, tím, že na tuto otázku odpověděli všichni respondenti jednoznačně ANO. Zároveň byl tento předpoklad potvrzen otázkou č. 3, zda se učitelé VkZ domnívají, že žáky tento předmět nějakým způsobem posouvá. I na tuto otázku odpověděli všichni učitelé kladně. Důležitost předmětu byla potvrzena i otázkou č. 4, zda učitelé vidí praktický dopad a zpětnou vazbu u žáků. Zde byl výzkumný předpoklad potvrzen 64 % dotázaných.

IV. Praktická část – projekt

6. Praktická část - projekt

Hlavní myšlenkou projektu je maximální využití aktivizujících metod. Jak vyplynulo z výzkumu, využití aktivizujících metod je důležité pro žáky ZŠ speciální, a proto zde předkládáme projekt s důrazem na činnosti.

6.1. Realizace pozorování vlastního výukového bloku

Cíl praktické části: Navrhnout a realizovat výukový blok VkZ ve speciální škole

6.2. Návrh a realizace vlastního výukového bloku VkZ pro potřeby školy ZŠ speciální

Výukový blok jsem rozložila na několik hodin po dobu 1 měsíce (celkový čas 6 vyučovacích hodin). Každý týden jsem praktikovala 1 h Výchovy ke zdraví, pouze blok výroby zdravé svačinky trval 2 vyučovací hodiny. Všechny hodiny byly určeny pro žáky 8. třídy – počet žáků 8 (4 chlapci a 4 dívky). Všechny hodiny VkZ jsem volila formou hry, neboť věřím, že právě hra může žákům speciální školy velmi usnadnit pochopení tématu a mnohdy si ani neuvědomují, že se učí. Hra plní v našem životě velmi důležitou úlohu a to nejen v dětském věku. Pomáhá dítěti rozvíjet své schopnosti, dovednosti i představivost. Díky hře se žák naučí mnohé. Ve škole hry ubývají a nastupuje prosté učení. U dětí ze speciální školy by klasická výuka neměla převažovat nad interakcí. V tomto výukovém bloku jsem se zaměřila na didaktické hry a praktické dovednosti, zohlednila individuální přístup, speciální potřeby žáků a přizpůsobila jsem všechny činnosti psychice dítěte. Výukový blok jsem rozčlenila do 5 částí – didaktická hra Abeceda, prezentace VkZ, Artefiletika – deštník, výtvarná činnost – výroba plakátu a zdravá svačinka (příprava pokrmů).

Úvod do projektu

Žáci tráví čas ve škole většinou pasivním způsobem – sezením a posloucháním nových informací. Právě aktivizující hry mohou žáky přitahovat a naladit je tím správným způsobem. Didaktické hry nejsou moderním výdobytkem škol, nýbrž starou výukovou metodou, kterou formuloval již Jan Ámos Komenský a to ve svém díle „*Schola ludus*“. Dnešní pedagogové se hrám při výuce často vyhýbají nejen pro jejich náročnou přípravu, ale hlavně z důvodu obtížnosti udržení kázně při hře. Věřím, že bude tato práce užitečná učitelům speciálních základních škol a pomůže jim tak nebát se častěji hru do výuky zařadit.

Původně byla hra považována za něco zbytečného, co sloužilo pouze k zábavě. Dnes hry stále častěji zařazujeme do výuky, využíváme je při třídnických hodinách, při preventivních programech, abychom tak lépe poznali třídní kolektiv. Hry používáme také ke zlepšení vzájemných vztahů v třídním kolektivu a k dalším aktivitám. Myslím si, že aktivizační metody v klasické škole hrají nezastupitelnou roli. Já při výuce výtvarné výchovy, výchovy ke zdraví, výchovy k občanství hry používám stále častěji a rozhodně je neberu jako odměnu pro žáky, ale jako součást výuky. Hrou mnohdy vysvětlíme dané téma lépe než pouhým výkladem. To, co si děti samy prožijí si poté pamatují. Z tohoto důvodu jsem didaktickou hru zvolila do svého vlastního výukového bloku na ZŠS.

Přípravy na jednotlivé vyučovací hodiny 1.-5.

Škola: ZŠ speciální, Štětí

Předmět: Výchova ke zdraví

Cílová skupina: 8. ročník ZŠS

Tematický celek: Zdraví a zdravý životní styl

Téma: Zdravý životní styl

RVP pro speciální vzdělávání (RVP ZŠS):

Žák posoudí různé způsoby zdravého životního stylu a trávení volného času lidí z hlediska odpovědnosti za vlastní zdraví i zdraví druhých, vyvozuje osobní odpovědnost za své zdraví i zdraví ostatních.

Učivo z RVP ZŠS:

- výživa a výživové návyky
- potrava zdravé výživy
- trávení volného času
- aktivní a pasivní odpočinek

- rizika civilizačních onemocnění
- lidské tělo a zdravá výživa
- odpovědnost jedince za zdraví
- podpora zdravého životního stylu

Očekávané výstupy:

- žák definuje zdravý životní styl
- vymezí aktivní a pasivní odpočinek a objasní rozdíl mezi nimi
- dle svého názoru uvede, jaký typ odpočinku je dle něj vhodnější
- uvede, jakým způsobem lze aktivně podporovat zdraví
- vyjmenuje způsoby, které jsou z hlediska podpory zdraví destruktivní
- uvede význam pohybových aktivit pro zdraví a vyjmenuje příklady
- je odpovědný za své zdraví a dále jej chrání a podporuje (rozvíjí)

- vyjmenuje hlavní programy podpory zdraví

Klíčové kompetence žáka:

Rozvíjíme především:

Upevnění učiva, sebereflexe, zdravý životní styl, podpora zdraví, mezilidské vztahy, respektování se i druhých, sebereflexe, chování celkově, celostní pohled na svůj zdravý životní styl.

Obsah učiva:

<ul style="list-style-type: none">➤ zdravý životní styl➤ aktivní a pasivní odpočinek➤ zdravý pohyb➤ režim dne
<ul style="list-style-type: none">➤ podpora zdraví➤ prevence a intervence➤ odpovědnost jedince za zdraví➤ podpora zdravého životního stylu➤ programy podpory zdraví
<ul style="list-style-type: none">➤ schopnosti komunikace v kolektivu➤ sebehodnocení➤ naslouchání➤ empatie

Obecné cíle tématu:

- uvede příklady zdravých a nezdravých potravin
- uvede příčiny civilizačních onemocnění
- zhodnotí význam různého druhu úprav potravy pro zdravou výživu
- stručně vysvětlí vztah mezi výživou a zdravím jedince
- vyjmenuje aktivní a pasivní odpočinek a objasní rozdíl mezi nimi, případně doplní
- uvede, jakým způsobem lze aktivně podporovat zdraví

Konkrétní (specifický) cíl (cíle) hodiny:

Žák dokáže:

Uvede, jakým způsobem lze aktivně podporovat zdraví, vyjmenuje způsoby, kterými lze trávit volný čas, uvede význam pohybových či jiných aktivit pro zdraví a vyjmenuje jejich příklady.

Podmínky dosažení cílů, především zvolené výukové metody a organizační formy výuky:

Výukové metody:

Metoda diskuzní, prezentace, metoda výkladu, metoda didaktické hry a praktické činnosti (příprava zdravé svačinky, výroba plakátu).

Organizační formy výuky:

Stanovení cíle, výklad spojen s diskuzí s místem pro kladení otázek, prezentace, didaktická hra, praktické aktivity + zhodnocení.

Pomůcky: Interaktivní tabule, projektor, počítač, pracovní listy, obrázky, suroviny k výrobě zdravé svačinky, papíry, výtvarné potřeby.

Norma dosažení konkrétních cílů:

Konkrétní cíle by měly být dosaženy v případě správnosti vedení hodiny a spolupráce žáků s učitelem. Je třeba hodnotit, jak je žák schopen pracovat.

Kritéria hodnocení:

Míra samostatnosti dítěte.

Zhodnocení aktivní práce žáka při výuce, správnost vyplnění pracovního listu a pochopení probrané látky. Kontrolovat – co žák musí umět.

Reflexe činnosti žáků:

- student si samostatně a aktivně vybavuje, co již o tématu ví, co už slyšel;
- formulace myšlenek, závěrů vlastními slovy;
- diskuse, konfrontace názorů;
- vytváření nové struktury, upevnění poznatků a jejich praktické využití.

Autodiagnostika učitele (reflexe vlastní činnosti):

- logické uspořádávání znalostí prostřednictvím aktivních společných činností podle pravidla od blízkého k vzdálenému není vždy jednoduché dodržet, nutná zkušenost učitele a dobrá znalost žáků, v mém případě jsem žáky neznala a trvalo mi delší dobu, než jsem žákům vysvětlila, že budeme postupovat od jednoduchých věcí ke složitějším,
- téma se uzavírá shrnutím, aplikací poznatků či prezentací výsledků práce dětí a vyhodnocením, vyhodnocení v případě vlastních názorů je vždy velmi složité, a proto doufám, že jsem hodnotila objektivně.

Reflexe a zhodnocení realizace výukových hodin (všech složek i aktérů výuky):

Zadané úkoly vždy směřovaly k určeným cílům hodiny. Velmi důkladně jsem promyslela způsob, jak dosáhnout výukových cílů, zvolila jsem metody, formy a prostředky pro výuku tak, aby se daných cílů dosáhlo. Respektovala jsem specifika žáků a věkové složení žáků. Vyhodnocení žáků probíhalo na základě předem stanovených kritérií. Všechny vyučovací hodiny výukového bloku hodnotím jako velmi dobré, cíle hodiny byly splněny a žáci z hodiny odcházeli nadšeni. Radost jsem měla především z toho, jak žáci aktivně pracovali a že jsem vzbudila vnitřní zájem studentů o toto zajímavé a důležité téma související s běžným životem. V závěru hodin došlo i ke konfrontaci názorů a bylo zřejmé, že upevněné poznatky žáci využijí i v dalších předmětech.

Tab. č. 2

1. hodina – Abeceda – 45 min. - třída 8. A, počet – 8 žáků
2. hodina – Prezentace – 45 min. - třída 8. A, počet – 8 žáků
3. hodina – Artefietika – deštník – 45 min. - třída 8. A, počet – 8 žáků
4. hodina – Výroba plakátu – 45 min. – třída 8. A, počet – 6 žáků
5. hodina – Výroba zdravé svačinky – 90 min. – třída 8. A, počet – 8 žáků

1. Hodina - Abeceda - hra zaměřená na zdraví obecně – hra k uvolnění žáků i atmosféry

Didaktická hra je analogie spontánní činnosti dětí, která sleduje (pro žáky ne vždy zjevným způsobem) didaktické cíle. Má svá pravidla, vyžaduje průběžné řízení a závěrečné vyhodnocení. Její předností je simulační náboj, neboť probouzí zájem, zvyšuje angažovanost žáků na prováděných činnostech, podněcuje jejich tvořivost, spontaneitu, spolupráci i soutěživost. Některé didaktické hry se blíží modelovým situacím z reálného života. (Průcha, Walterová, Mareš, 1998)

Téma – zdraví

Cíl hodiny: Žák oceňuje hodnotu zdraví pro svůj život.

Místo konání - třída
Počet žáků - 8
Čas - 45 min.

Význam didaktický - žák si uvědomuje, že jeho zdraví se promítá do každodenních činností a že zdraví je jedna z nejdůležitějších hodnot člověka. Žák si uvědomuje, že bez zdraví by nemohl vykonávat činnosti, které chce a musí. Žák chápe význam zdraví.

Pomůcky - list s abecedou (viz příloha č. 1), text - doplň k písmenům jakékoli pojmy, které tě napadnou ke slovu zdraví. Př. A – ananas, B – běh, N – nemoc, P – pohyb, V – výživa atd.

Pravidla hry a průběh - učitel každému žákovi rozdá seznam s abecedou a úkolem žáků je ke každému písmenu napsat jednu věc, která ho napadne ve spojení se slovem zdraví. Učitel na začátku hodiny řekne, že tématem dnešní hodiny VkJ je zdraví a zdravý životní styl. Žáci dostali jasné pokyny, co mají vyplňovat.

Hodnocení – Žák, který má ke všem písmenům nebo alespoň k většině něco napsané, nám přečte svá slova a ostatní žáci jej postupně doplňují.

Nápady na závěr - žáky můžeme hodnotit jedničkou za práci při hodině a společně si pak můžeme v rámci výtvarné výchovy zhotovit plakát na téma zdraví a použít zde slova napsaná ve hře.

Hra zde má význam jak pro děti, tak pro učitele, který žáky vede. Hra slouží k osvěžení, obohacení života a uplatnění schopností člověka. Hry mají také ozdravnou sílu. Lze je využít preventivně při některém problému. Různé druhy her mohou pomáhat dětem uzavřeným, neklidným, pesimistickým, vzdorovitým, nervózním, úzkostným nebo přecitlivělým. V dnešní době se rozmáhají spíše pasivní hry, jako jsou hry na počítači. Děti tráví mnoho času nehybností a pasivitou namísto běhání a skákání. Toto pasivní trávení času odvádí děti od tvůrčích schopností.

Závěr: Žáci pečlivě vyplnili list s abecedou, u některých písmen si nevěděli rady. Překvapilo mě množství znalostí z oblasti ovoce a zeleniny. Žáci v této hře doplňovali k písmenům i takové ovoce a zeleninu jako například avokádo, fíky či granátové jablko. Přikládám 3 vyplněné pracovní listy s abecedou (hrubky nekomentuji). Cílem této hry bylo nabytí znalostí a upevnění postojů a hodnot. Žáci hru vnímali jako zábavu a snažili se zadaný úkol vyřešit. Společně jsme si jednotlivé práce přečetli a probrali i jiné možnosti a vyprávěli si o tom, co do oblasti zdraví opravdu patří a proč. Spravedlivě jsem ohodnotila žákovy výsledky a všichni dostali 1. Při těchto aktivitách často dochází ve třídě k ruchu, ale zde tomu tak nebylo. Žáci se vzájemně nepřekřikovali a dali prostor spolužákovi k mluvení. Závěrečná diskuze byla důležitá, ptala jsem se žáků, co se jim líbilo, co by změnili a co by přidali a jestli by si hru chtěli zahrát příště (jinou hru nebo s obměnou). Líbila se mi zapálenost dětí při hře.

Příloha č. 1 – prázdný pracovní list a 2 vyplněné listy s abecedou žáky ZŠ speciální - 8. třída (anonymita zaručena)

2. Hodina - prezentace s výkladem na téma Zdraví a zdravý životní styl

Druhou hodinu následuje prezentace na téma „*Zdraví a zdravý životní styl*“. Připravila jsem pro žáky 8. třídy krátkou prezentaci a společně jsme diskutovali o tématech týkajících se zdravého životního stylu. Prezentace je součástí diplomové práce a je přiložena v samostatném souboru. Ke každému slajdu se žáci mohli vyjádřit a říci svůj názor na probíranou problematiku a také zapojit své zkušenosti.

Téma – Zdraví a zdravý životní styl

Cíl hodiny: Žák chápe vztahy mezi výživou a zdravím.

Místo konání - třída
Počet žáků - 8
Čas - 45 min.

Hlavním cílem této hodiny bylo pochopit a vysvětlit stručně vztah mezi výživou a zdravím jedince, analyzovat škodlivé a prospěšné potraviny na podporu zdraví člověka a zhodnotit význam různého druhu úprav potravy pro zdravou výživu. Společně s dětmi jsme zhodnotily výživové návyky u sebe i v rodině a snažili se analyzovat příčiny a rizika civilizačních onemocnění způsobených nesprávnou výživou. Velice mile mě překvapilo, že žáci rozumí pojům jako je například dieta, podvýživa a obezita.

V rámci dialogu s žáky jsem se na konci hodiny přesvědčila, že rozliší zdravý a nezdravý způsob života, pochopili význam zdravé výživy pro lidské tělo a odliší zdravé potraviny od těch nezdravých. Přestože jsem hodinu vedla jako výklad s prezentací, použila jsem otevřenou komunikaci mezi dětmi a diskutovala s nimi o obrázcích a informacích v prezentaci. Vedla jsem je k pochopení významu výživy pro zdraví člověka a prevenci civilizačních chorob. (prezentace viz příloha č. 3)

„Získá-li někdo na vědomostech a ztratí přitom na mravech, víc ztrácí, než získává.“ (J. A. Komenský)

3. Hodina - Artefiletika - deštník

Ve třetí části jsem zařadila výtvarnou techniku s názvem deštník.

Téma – Artefiletika – deštník

Cíl hodiny: Žák nakreslí deštník a schová pod něj to/koho chce ochránit.

Místo konání - třída
Počet žáků - 8
Čas - 45 min.

Po předchozí prezentaci jsem zjistila, že žáci jsou komunikativní a otevření a že s nimi mohu pracovat více. S nadšením jsem techniku deštník vyzkoušela v základní škole speciální na svých svěřencích (8. třída – 8 žáků).

Nejdříve jsem žáky uvedla do situace: Představte si, že strašně prší a k tomu fouká velmi silný vítr a vy máte deštník (jako ochranu), co nebo koho byste pod něj schovali?

Úkol č. 1 Nakresli na papír deštník.

Úkol č. 2 Nakresli pod deštník to nebo toho, koho chceš před deštěm ochránit.

Reflexe: dialog s žáky - otázky:

1. Co tě napadá u tvoření?
2. Co je to deštník? – diskuze – symbol ochrany, ochrana nás, životního prostředí
3. Proč jsi nakreslil rovný deštník?
4. Jaká tvar má madlo deštníku?
5. Má deštník bodlinky na koncích?
6. Kdo drží deštník?
7. Z jaké perspektivy jsi deštník nakreslil?
8. Koho nebo co jsi nakreslil pod deštník?
9. Co/kdo je pro tebe důležitý?
10. Koho bys chtěl pod deštník přidat? Nezapomněl jsi na někoho?
11. Jak by mohl vypadat ideální deštník?
12. Jak má vypadat dobrý kamarád?

Generalizace: pojmy – rodina, vztahy, přátelství, láska, závislost, domov, důvěra – madlo, pevnost vztahu, kdo drží madlo je u středu, ve středu je nejsušejší, konflikt – bodlinky (ať si na mě nikdo nedovoluje). Hloubka – tvar deštníku – jistota v životě, životní nepohoda, kamarádství – finanční zajištění

Všechna jména jsou smyšlená.

Pozorovala jsem žáky, jak s nadšením kreslí deštník a všechno to, co pod něj chtějí schovat. Pouze u jednoho žáka pod deštníkem nebylo nic. Dívka Alenka si nevěděla rady, co tam má nakreslit. Ohledně slečny – je to velký introvert. V příloze přikládám velmi povedené dílo dívky Veroniky (příloha č. 6), která pod deštník nakreslila celou zeměkouli, aniž bych já předem cokoli říkala. Když jsem se jí zeptala, proč je tam celá zeměkoule, odpověděla mi, že takhle nakreslila i toho nejmenšího mravenečka, kterého by chtěla ochránit. Velmi dlouhý rozbor jsem pak provedla s žákem Viktorem, který pod deštník nakreslil 4 barevné skvrny,

které značí: žlutá – přátelství, fialová soucit, zelená – vůle pomoci a oranžová vášeň. Při rozboru jsem se pak dověděla, že kdyby ochránil pouze tyto vlastnosti před deštěm, ty ošklivé by ze světa zmizely a bylo by na světě lépe a dýchatelno. (I tuto práci příkládám – příloha č. 7). Metoda žáky bavila natolik, někteří se mi svěřili, že měli mravenečky nebo motýlky v břiše – takové vzrušení!

Transfer do života – do budoucnosti

Několik dětí chtělo vědět, co znamená právě jejich obrázek, ale byli i takoví, kteří svůj obrázek nechtěli ukazovat ostatním.

Se dvěma slečnami jsem po skončení hodiny vedla ještě rozhovor o jejich rodině a budoucnosti a věřím, že pochopily, že může být momentálně zle, ale vše se jednou v dobré obrátí a bude zase dobře. (Artefiletika - viz příloha č. 6 a 7)

4. Hodina - Výroba plakátu

Čtvrtou hodinu jsem dětem zadala výrobu plakátu na téma ZDRAVÍ. Jako výukovou metodu jsem zvolila projektovou výukovou metodu. Metoda projektu je zaměřena na praktické použití, vede k tvorbě jedinečného řešení, které vyžaduje od žáka vlastní vklad. Dále tato metoda podporuje kreativitu a samostatnost. Žák zde přebírá zodpovědnost za splnění úkolu a v tomto případě je zaměření projektu spjaté s realitou. Nejdříve jsme si stanovili cíle, kterých chceme pomocí projektového vyučování dosáhnout a zadali si téma a podobu výtvarné práce. Důležitou stránku zde hraje vlastní kreativita a samostatné řešení úkolů. Hodinu jsem naplánovala tak, abychom dosáhli daných cílů. Ujistila jsem se, že smysl hodiny je jasný a respektovala jsem individuální konkrétní potřeby žáků. Žáky jsem dále vhodně motivovala a v závěru hodiny měla dostatek času na prezentaci vlastních plakátů dětí.

Téma – Výroba plakátu

Cíl hodiny: Žák nakreslí či vyrobí plakát podporující zdravý životní styl.

Místo konání - třída
Počet žáků - 6
Čas - 45 min.

Na splnění úkolu byl vyhrazen dostatečný čas, který odpovídal pracovnímu tempu žáků a jejich možnostem. Zvolila jsem zde výukovou metodu otevřeného učení. Otevřený přístup symbolizuje „volnost, svobodu“.

Otevřené učení jednak „*otevívá školu dítěti podle jeho zájmů a schopností, jednak otevírá školu navenek, tj. k mimoškolnímu prostředí a podporuje žáka v plánování vlastního učení*“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 150)

Dětí bylo ve třídě pouze 6. Pracovaly ve dvou skupinách po 3 žácích. Právě v předmětu VkZ bychom měli žákům dopřát více volnosti, samostatné práce, nechat žáky samostatně se vyjádřit co se mi líbilo, s čím jsem měl problémy a co bych se chtěl do příště dozvědět. Jsem ráda, že v této škole vládne otevřená komunikace mezi učiteli a rodiči, která odbourává bariéry a izolovanost rodinného a školního prostředí. Na tuto hodinu byli pozváni i rodiče, kteří se mohli zapojit do výroby plakátu společně s žáky. Bohužel se rodiče nemohli dostavit.

Plakát (příloha č. 4)

5. Hodina - Výroba zdravé svačiny

Aktivita žáků ve vyučování je dnes jednou z důležitých součástí pedagogického procesu. Podle mnoha studií a přečtené literatury jsem došla k závěru, že pro žáky ZŠ speciální je větším přínosem to, co si sami vyzkouší, vyrobí, na co si sami přijdou než to, co je jim holým slovem učitele předáno. Aktivní vyučování jsem zde zvolila právě kvůli aktivnímu zapojení žáků do výuky, což je nutí k přemýšlení, porovnávání, objevování, k samostatnosti a zodpovědnosti. Díky aktivizujícím metodám se změnila atmosféra ve třídě, děti byly přátelštější a atmosféra uvolněnější. Žáci museli nad zadaným úkolem přemýšlet a vytvářet si své vlastní úsudky a názory. Museli spolu spolupracovat a tím reagovat jeden na druhého. Právě tato metoda naučila žáky spolupracovat, rozvíjet komunikační dovednosti a obhájit si vlastní názor před spolužákem. V neposlední řadě se žáci naučili respektovat názory druhých.

Téma – Výroba zdravé svačiny

Cíl hodiny: Žák vyrobí jednoduchou, zdravou a chutnou svačinu.

Místo konání - třída
Počet žáků - 8
Čas - 90 min.

„Kdo si hraje, nezlobí.“

Tuto hodinu, která trvala 2 vyučovací hodiny, jsem strávila s žáky v kuchyňce ZŠ Ostrovní, která se speciální školou sousedí.

Ideální svačina by měla obsahovat vyvážený poměr všech základních výživových prvků, jako jsou komplexní sacharidy, bílkoviny, tělu prospěšné zdravé tuky, vitamíny, minerální látky a vláknina.

Dopolední svačina by měla tvořit 15 % denního příjmu energie. Jako její základ je vhodné např. celozrnné pečivo. To je totiž bohaté na sacharidy a vlákninu, která je nezbytná pro dobře fungující trávení. Bílé pečivo obsahuje málo živin i vlákniny a nezasytí na dlouho. Zdrojem vlákniny je také ovoce a zelenina. Odpolední svačina pak v ideálním případě tvoří 10 % denního energetického příjmu a měla by pokrýt veškeré odpolední sportovní aktivity. Vhodnější jsou potraviny, které mají nižší glykemický index a nejsou příliš energeticky náročné. Sušenka nebo čokoládová tyčinka sice energii rychle dobije, ale bohužel pouze krátkodobě. Jedná se o jednoduché cukry, které rychle zvednou hladinu krevního cukru, ale stejně tak rychle ji zase nechají klesnout. Což má za následek další chuť na sladké a hlad.

Společně jsme vyrobili 4 jídla.
Počet žáků: 8
Asistentka pedagoga: 1
Počet porcí: Pro 8 osob

Děti pracovaly ve dvojicích, každá dvojice měla na starosti přípravu 1 jídla. Ingredience byly zakoupeny ze školního projektu Zdravá třída, kterého se žáci v letošním roce zúčastnili. Čímž zde chci velmi poděkovat paní ředitelce, která umožnila sponzorování celé této kuchařské akce v rámci mého výukového bloku VkZ.

1. Jogurtové smoothie s ovocem

Ingredience: bílý jogurt, ovoce (banán) a med

Příprava: Ovoce opláchneme a vložíme do mixéru. Poté přidáme jogurt, med (lze ho nahradit javorovým sirupem) a vodu, pokud je směs po rozmixování moc hustá. Smoothie přelijeme do připravené sklenice a hned podáváme. Pokud si chce dítě tento zdravý nápoj přinést do školy na svačinu, bylo by vhodné nápoj nalít do bytelné zavařovací sklenice, aby se obsah nevytlil dětem do batohu.

2. Zeleninové špízy

Ingredience: sýr mozzarella, cherry rajčata, okurka, olivový olej + špejle

Příprava: Rajčata omyjeme a osušíme. Okurku okrouháme, omyjeme a nakrájíme na kolečka. Na špejli postupně přidáváme ingredience. Začneme rajčetem, poté přidáme sýr, okurku, sýr a pokračujeme, dokud nezakončíme špíz rajčetem.

Špíz není grilovaný, takže můžete mozzarellu ochutit olivovým olejem, solí a pepřem. Vše s mírou. Špízy lze připravit také z ovoce. (Zkusíme zase příště!)

3. Sendvič s tuňákem a okurkou

Ingredience: toastový chléb, konzerva tuňáka ve vlastní šťávě, rajče, salátová okurka

Příprava: Nejdříve si připravte zeleninu. Rajčata opláchněte, nechte okapat a nakrájejte na tenké plátky. Poté okrouhejte okurku, omyjte a nakrájejte na kolečka. Toastový chléb pomazte máslem, na něj položte rajče a okurku a nakonec přidejte tuňáka. Poté překlopte tuňáka druhým toastovým chlebem a podávejte.

4. Jednohubky s pomazánkou z červené řepy

Zajímavá pomazánka se vždycky hodí jako záchrana, když přijde nečekaná návštěva, chcete připravit zajímavou svačinu nebo rychlou večeři. Zkusme červenou řepu smíchat s vlašskými ořechy a česnekem.

Ingredience: 500 g vařené řepy, 100 g nasekaných vlašských ořechů, 4 prolisované stroužky česneku, 100 g bílého jogurtu, 4 lžíce majonézy, sůl, pepř

Příprava jídla:

Smíchejte 500 g vařené či pečené červené řepy, nastrouhané, 100 g nasekaných vlašských ořechů, 4 prolisované stroužky česneku, 100 g bílého jogurtu a 4 lžíce majonézy. Osolte, opepřete. Podávejte vychlazené na cereální bagetce.

Příloha č. 5 – Seznam použitých surovin

6.3. Vyhodnocení jednotlivých hodin – zúčastněné pozorování

Hodina č. 1. Abeceda – při pozorování jsem se zaměřila na to, zda si žáci uvědomují důležitost svého zdraví a jaké informace o tomto tématu již mají. Použila jsem zde zúčastněné pozorování. S dětmi jsem v hodině pracovala a odpovídala na jejich dotazy. Cíl hry uvědomění si důležitosti svého zdraví byl splněn.

Hodina č. 2 Presentace – při prezentaci jsem pozorovala děti, jak v rámci dialogu se mnou a se svými spolužáky rozliší zdravý a nezdravý způsob života a zda pochopily vztah mezi výživou a zdravím jedincem, což bylo i cílem této hodiny. Cíl byl v tomto případě splněn, neboť jsem zúčastněným pozorováním zjistila, že žáci odliší zdravé potraviny od nezdravých a jsou schopni diskutovat na téma dieta, obezita, civilizační onemocnění a podvýživa.

Hodina č. 3 Artefiktika – Deštník – zúčastněné pozorování jsem použila i v případě této třetí hodiny, kde jsem pozorovala žáky, jak kreslí deštník a zjišťovala, co nebo koho chtějí pod deštník schovat. Bylo zajímavé poslouchat názory žáků a jejich rozbor své práce. Tato technika mě inspirovala a určitě ji zařadím do výuky na běžné základní škole, kde učím v rámci hodin Výtvarné výchovy a Výchovy ke zdraví.

Hodina č. 4 Výroba plakátu – při této hodině jsem se zaměřila na vlastní tvorbu žáků. Zde jsem zvolila projektovou výukovou metodu, která je zaměřena na praktickou aktivitu. Zúčastněné pozorování jsem zaměřila na samostatnost a kreativitu žáka. Při pozorování jsem zároveň s žáky aktivně komunikovala, abych se ujistila, že smysl a cíl hodiny je jim jasný. Respektovala jsem konkrétní potřeby jednotlivých žáků, a tak jsme společně dosáhli daných

cílů. Jediné, co mě v závěru hodiny mrzelo, že nemohli dorazit pozvaní rodiče žáků, neboť plakáty se dětem opravdu zdařily.

Hodina č. 5 Výroba zdravé svačiny – cílem hodiny (2 vyučovací hodiny) bylo vyrobit zdravou a chutnou svačinku, což se dětem povedlo a tím byl tento cíl splněn. Zúčastněné pozorování jsem zaměřila na praktickou stránku přípravy pokrmu a pozorovala nadšení dětí při úspěšném vytvoření zdravé svačinky. Pozorovala jsem žáky, jak spolu komunikují a spolupracují, a to i ti, kteří se vzájemně v jiných hodinách nerespektují. Jsem ráda, že tato aktivizující metoda naučila žáky nejen spolupracovat, ale i respektovat nápady a názory druhých.

Z pozorování dětí jsem poznala, že je práce – příprava pokrmů bavila a nejen, že si vyrobily chutnou svačinku, kterou si mohly následně sníst, ale uvědomily si význam výživové hodnoty potravin, jejich kvality a trvanlivosti pro zdraví člověka. Bylo příjemné sledovat děti, jak hledají datum spotřeby nebo složení jednotlivých surovin, které jsme použily. Při výrobě svačinky jsme si povídaly o vhodných a méně vhodných potravinách, o příjmu jednotlivých živin, co je pro organismus zdravé a snesitelné a co nikoliv. Dále jsem dětem zdůraznila, že mají sledovat tyto informace při nákupu a upozornit na to případně rodiče. Nejvíce dotazů směřovalo k fast foodům. Razantně jsem je upozornila na nebezpečí jednostranné výživy, kterou fast food má. Chtěla jsem od dětí slyšet rozlišení klamavé reklamy a způsob obrany proti ní. V rámci pozorování jsem zjistila, že děti pochopily souvislosti mezi výživou, jejím složením, kvalitou a pohybem pro zdraví člověka. Bylo příjemné naslouchat, co si děti povídají, jak o výživě smýšlejí, co jim chutná a co by chtěly ochutnat. Mezi dětmi jsem našla mnoho rozdílů ohledně znalostí zdravé výživy. Překvapili mě ale mile znalosti ohledně kvality potravin a následné diskuze na téma „Zdravé a nezdravé potraviny“.

V závěru této praktické části jsem se přesvědčila, že žáci rozlišují zdravý a nezdravý způsob stravování, umí využívat různé argumenty k podpoře zdravé výživy a stravování a dokáží uvažovat o pozitivích a negativích (ne)zdravého způsobu stravování. Zarazily mě shody a rozdíly v příjmu potravy u dívek a chlapců. Zajímavé bylo pozorovat a pečlivě poslouchat, když děti vyjadřovaly vlastní názor na reklamu týkající se potravin.

Z praktického hlediska bylo zajímavé pozorovat děti, jak krájí, míchají, strouhají potraviny. Pro některé žáky nebylo lehké například rozkrájet zeleninu na malé kousky. Doufám, že tato praktická zkušenost ovlivnila děti natolik, že v budoucnu dokáží reflektovat své chování a jednání při nevhodných stravovacích návycích, zlozvycích a budou hledat způsob nápravy. Ten kdo byl s výrobou zadaného úkolu hotov, mohl si zkusit vhodně sestavit svůj vlastní jídelníček s respektováním zásad zdravé výživy a výdeje energie.

6.4. Vyhodnocení praktické části

Celý výukový blok je sestaven pro učitele VkZ tak, aby jej mohli ihned použít při svých hodinách. Výzkumný předpoklad č. 2 se mi zde potvrdil, neboť jsem na vlastní oči viděla, jak se žáci nebojí pracovat s ostrým nožem, jak si vzájemně pomáhají a spolupracují. Jejich vědomosti na konci hodiny byly neuvěřitelné. Téměř všichni si pamatovali, co připravovali, proč je ta daná surovina zdravá a jaký je její vliv na náš organismus. Proč bychom se měli lépe a zdravěji stravovat, a to vše jsem v takové míře postrádala například u prezentace. Jejich praktické dovednosti, možnost si vše osahat a sami vytvořit jim umožnili, že si vše podstatné lépe zapamatovali. Ano, zde u žáků v ZŠ speciální je méně teorie a více praxe nad zlato.

Abeceda i artefietika byly dobře zvoleny, soudě tak podle nadšení a reakcí žáků. Závěrečná diskuze nad jednotlivými slovy ze zdravé výživy u abecedy a kreseb deštníků byla zajímavá hlavně z důvodu postřehů žáků, jejich vzájemných komentářů a výtvarných schopností. Tento výukový blok bych ráda realizovala i v jiné ZŠ speciální a mohla tak více posoudit jeho využití.

6.5. Praktický přínos výukového bloku pro učitele VkZ v ZŠ speciální

Praktický přínos celého výukového bloku spatřuji hlavně v možnosti jeho aplikace přímo ve výuce Výchovy ke zdraví. Děti si tak mohou vyzkoušet několik technik a upevňovat jimi učivo VkZ. To, co si děti samy vyzkouší a osahají snáze pak aplikují v běžném životě. Konkrétně v ZŠ speciální ve Štětí jsem se setkala s kladným ohlasem nejen z řad dětí a učitelů, ale i z řad rodičů a zákonných zástupců. Učitelé by mohli využít prezentaci, přípravu na hodinu i přiložené pracovní listy se stručným návodem co a jak dělat. Do předmětu výchova ke zdraví pedagogové často zařazují nejrůznější aktivity. Nejčastěji se jedná o řečové, pohybové a výtvarné aktivity, proto jsem i já vedla s dětmi dialogy a zvolila 2 výtvarně zaměřené hodiny (plakát a deštník). Výtvarná výchova je ve speciálních školách zařazována do VkZ hodně často. Další vhodné náměty k výchově ke zdraví nalezneme v odborné literatuře, kterou by měla mít ve své knihovně každá ZŠ i ZŠ speciální. Ideální pomocník, který nám může posloužit ve vyhledávání činností pro tyto žáky je internet, který hojně využívám i já při hodinách VkZ v běžné základní škole. Pokud by i takto měl někdo problémy najít aktivizační činnost pro žáky, může se obrátit na metodický portál RVP, kde jistě nalezne řadu námětů pro praxi.

V. Závěr

Hlavním tématem diplomové práce je lidské zdraví. Zdraví jako takové, a především pojem zdraví, jak ho vnímají děti a učitelé ZŠ speciálních. Práce zkoumá, jak se učitelé Výchovy ke zdraví staví ke svému předmětu, jak se děti staví ke svému zdraví a jak je nejlépe možné v dětech formovat základní hodnoty lidského života v systému školství. Je však nutné podotknout, že zde hraje silnou roli také výchova v rodině, z které dítě pochází. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že VkZ je nedílnou součástí výuky v ZŠS, je důležitá pro rozvoj dětské osobnosti, osvojení si základních návyků a získání stěžejních informací pro další rozvoj a život dítěte. Učitelé svorně prohlašují, že VkZ žáky posouvá v jejich rozhledu a utváření si vlastního názoru. Nedílnou součástí učení VkZ jsou praktické dovednosti, které pomáhají dětem danou znalost poznat, probádat, pochopit a realizovat. Práce popisuje, zda se nám daří novou generaci naučit základním poznatkům o zdraví, zodpovědnosti za své zdraví a zdraví ostatních. Povinností nás všech je přeci povinnost o své zdraví pečovat. Uvědomujeme si, že zdraví může být ovlivněno mnoha faktory, například naším životním stylem (zdravou výživou, životním tempem, stylem rodiny...). Je důležité, aby si děti i jejich rodiče uvědomili, že kvalita zdraví umožňuje člověku překonávat nelehké životní situace, životní překážky a stresy, které se nevyhýbají nikomu.

Teoretická část obsahuje kutikulární dokumenty (Bílá kniha, RVP, zrušení přílohy LMP) a jejich systém v ČR, postavení a charakteristiku Výchovy ke zdraví v RVP, specifika v RVP ZŠ speciální, popis žáka v základní škole speciální a charakteristiku ZŠ speciální Ostrovni ve Štětí (tematické plány a Výchova ke zdraví). Zde jsem se zaměřila a pečlivě rozebrala ŠVP v ZŠS, uvedla rozdíly vzhledem k předmětu Výchova ke zdraví a vyjmenovala specifika žáků. Nechybí zde ani podrobný popis ZŠS Ostrovni ve Štětí, kde jsem prováděla výzkumné šetření a realizovala navržený výukový blok Výchovy ke zdraví.

Praktická část obsahuje realizaci výukového bloku Výchovy ke zdraví v ZŠ speciální, realizaci pozorování vlastního výukového bloku a její vyhodnocení. Výzkumná část se skládá z vyhodnocení dotazníků pro učitele Výchovy ke zdraví v ZŠ speciální, grafů a vyhodnocení celé praktické části včetně shrnutí použití didaktických her a závěrečných doporučení pro učitele VkZ. Součástí praktické části je samozřejmě i naplnění cílů práce a potvrzení výzkumných předpokladů.

Cílem práce bylo zjistit realizaci předmětu Výchova ke zdraví na vybrané základní škole speciální Ostrovní ve Štětí. Cíl práce byl splněn. Z dotazníkového šetření vyplývá, že učitelé VkZ pomáhají dětem v jejich seberealizaci a zároveň působí preventivně proti negativním patologickým jevům. Zjistili jsme, že svoji roli v celém školním vzdělávacím programu hraje rodina. Rodina, jako základní prvek společnosti, který primárně ovlivňuje naše návyky hygienické, stravovací, pohybové a další související s oblastí zdravého životního stylu a zdraví.

Navrhnout a odzkoušet výukový blok z Výchovy ke zdraví na vybrané škole nebylo lehké a bylo časově velmi náročné. Nejdříve jsem musela zjistit, zda celkové pojetí výuky Výchovy ke zdraví ve speciální škole odpovídá potřebám dětí a zjistit u učitelů, zdali má výuka Výchovy ke zdraví ve speciální škole vliv na žáky.

Mohu říci, že informovanost žáků, schopnosti učitelů, vědomosti žáků v oblasti zdraví jsou ovlivňovány mnoha faktory. Souhrou nás všech (rodičů, učitelů, spolužáků) se nám podaří přenést na žáky důležitý úkol a to, že si sami již dnes mohou vytvářet život bez nemocí, bez závislostí a že zdraví nám umožňuje žít sociálně, psychicky a společensky produktivní život. Je důležité, aby všechny střípky ve výchově a výuce dětí do sebe zapadaly a jeden druhého doplňoval. Závěrem chci říci, že i přes nadšení z celé této práce, mě zastihlo částečné zklamání z toho, že učivo VkZ někdy sklouzává do výchovy podřadné a oddechové. Osobní zklamání cítím zejména v tom, že tento předmět sama řadím k výuce, která je vedená k budoucnosti. Jak si tedy zdraví zachovat co nejdéle? Začít děti se správnými návyky seznamovat již v útlém věku a zařazovat Výchovu ke zdraví do výchovně vzdělávacího procesu ve všech vzdělávacích stupních. Jen tak dokážeme vtisknout člověku pojem zdravý životní styl a chuť jej aplikovat celý svůj život.

Zkratky:

% - procento

aj. – a jiné

atd. – a tak dále

cca – přibližně

č. - číslo

ČR – Česká republika

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

kol. – kolektiv

LMD – lehká mozková dysfunkce

LMP – lehká mozková porucha

max. - maximálně

MŠ – mateřská škola

např. – například

NÚV – Národní ústav vzdělávání

RVP - Rámcový vzdělávací program

RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální

s. - strana

SZO – používaný český překlad z anglického World Health Organisation - WHO

ŠVP – Školní vzdělávací program

ŠPZ - Školské pedagogické zařízení

tzv. - takzvaný

viz – imperativ od slovesa vidět

VkZ – Výchova ke zdraví

WHO – Světová zdravotnická organizace - World Health Organisation

www. – World Wide Web (celosvětová síť)

ZŠS – Základní škola speciální

Seznam grafů:

1. Graf č. 1 Délka vyučování VkZ ve speciální škole
2. Graf č. 2 Praktický dopad na život
3. Graf č. 3 Aplikace v běžném životě
4. Graf č. 4 Zohlednění původu dětí
5. Graf č. 5 být příkladem žáků?
6. Graf č. 6 Úprava předmětu VkZ
7. Graf č. 7 Jiné pojetí výuky

Seznam příloh:

1. Příloha č. 1 – Abeceda – pracovní list 1x prázdný, 2x vyplněný
2. Příloha č. 2 – Dotazník pro učitele VkZ – 1x vyplněný
3. Příloha č. 3 – Presentace – Zdraví a zdravý životní styl
4. Příloha č. 4 – Plakát na téma Zdraví
5. Příloha č. 5 – Seznam použitých surovin k výrobě zdravé svačiny
6. Příloha č. 6 – Artefietika - deštník
7. Příloha č. 7 – Artefietika – deštník
8. Příloha č. 8 – Slovník použitých výrazů

Použité informační zdroje:

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky

Vyhláška 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (platná od 1. 9. 2016, zrušuje vyhlášky 147/2011 Sb. a 73/2005 Sb.)

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. 3., upr. vyd. Praha: Tauris, 2001. Pro rodiče. ISBN 80-211-0372-8.

Očekávané výstupy v RVP. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání - Divize nakladatelství Tauris, 2006. Pedagogika (Grada). ISBN 80-211-0523-2.

BELZ, H. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry.* Praha: Portál, 2001. Pedagogika (Grada). ISBN 80-717-8479-6.

BENDO VÁ, P., ZIKL, P. *Dítě s mentálním postižením ve škole.* Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3854-3.

BĚLECKÝ, Z., TUPÝ, M. a HUČÍNOVÁ, L. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání. 2. přeprac. a rozš. vyd.* V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. Edice pedagogické literatury. ISBN 978-80-87000-07-6.

CABRNOCHOVÁ, H., ŠVEJCAR, J., FRÜHAUF, P., HAVLÍČEK, K., ed. *Péče o dítě: nové, přeprac. vydání.* Praha: HBT, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-87109-14-4.

ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace: východiska, metody, cvičení a hry.* Brno: Doplněk, 2000. Pedagogika (Grada). ISBN 80-723-9060-0.

ČECHOVÁ, V., MELLANOVÁ, A. a KUČEROVÁ, H. *Psychologie a pedagogika II: pro střední zdravotnické školy.* Praha: Informatorium, 2004. Pedagogika (Grada). ISBN 80-733-3028-8.

ČELEDVÁ, L. a ČEVELA, R. *Výchova ke zdraví: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3213-8.

ČELEDVÁ, L. a ČEVELA, R. *Výchova ke zdraví: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2860-5.

ČERNÁ, M. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-246-3071-7.

ČINČERA, J. *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1974-0.

DOLEŽAL, T. *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání na našich školách: sborník konference: Hrotovice 9. až 10. listopadu 2007*. 2. vyd. Brno: Vydal Lužánky - středisko volného času Brno v nakl. Mravenec, [2008]. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 978-80-86994-63-5.

DRAHOVZAL, J., KOHOUTEK, R. a KILIÁN, O. *Didaktika odborných předmětů: pro profesionály*. Brno: Paido, 1997. Pedagogika (Grada). ISBN 80-859-3135-4.

DUNOVSKÝ, I. MITLÖHNER, M., HEJČ, K., HANUŠOVÁ-TLAČILOVÁ, J. *Problematika dětských práv v ČR s přihlédnutím k fenoménu komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1201-6.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. Pedagogika (Grada). ISBN 80-717-8626-8.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu: příručka pro učitele*. Vyd. 2. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Vyd. 2. Brno: Paido, 1996. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3115-X.

GOLDMANN, R. a CICHÁ, M. *Základy pediatrie pro pedagogy: vybrané kapitoly*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0531-8.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-736-7040-2.

HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život: Sociálně psychologické hry pro děti a mládež*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1994. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-852-8280-1.

- HERMOCHOVÁ, S. *Poznáváme své spolužáky: Sociálně psychologické hry pro děti a mládež*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1994. Edice pedagogické literatury. ISBN 978-80-87145-28-9.
- HOUŠKA, T. *Škola je hra: Sociálně psychologické hry pro děti a mládež*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: vl. n., 1993. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-900-7049-3.
- HŘIVNOVÁ, M. a KOŠTÁLOVÁ, A. *Lexikon dobré praxe: výchova ke zdraví a zdravému životnímu stylu v mateřské škole*. Brno: Anabell, c2013. ISBN 978-80-905436-2-1.
- CHUDÝ, Š. a KAŠPÁRKOVÁ, S. *Didaktická propedeutika*. 2. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2007. Edice pedagogické literatury. ISBN 978-80-7318-552-7.
- CHRÁSKA, M. a KOŠTÁLOVÁ, A. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- JANKOVCOVÁ, M., KOUDELA, J. a PRŮCHA, J. *Aktivizující metody v pedagogické praxi středních škol*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 80-042-3209-4.
- KOPECKÝ, M. *Úvod do výchovy ke zdraví a zdravému životnímu stylu: nové, přepracované vydání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-244-3369-1.
- KOPŘIVA, P. *Respektovat a být respektován: nové, přepracované vydání*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-904030-0-0.
- KOTRBA, T. a LACINA, L. *Aktivizační metody ve výuce: příručka moderního pedagoga*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Vydal Lužánky - středisko volného času Brno v nakl. Mravenec, 2011. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 978-80-87-474-34-1.
- KREJČÍ, M. a ŠAFRÁNKOVÁ, D. *Výchova ke zdravému životnímu stylu: pro 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Plzeň: Fraus, 2012. Pedagogická teorie a praxe. ISBN 978-80-7238-930-8.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví: nové, přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2001. Pedagogika (Grada). ISBN 80-717-8551-2.
- KŘÍŽKOVSKÁ, P. *Problematika edukace osob s mentálním postižením*. Vydání druhé. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-244-2975-5.

- LOKŠOVÁ, I. *Tvořivé vyučování*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2003. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-247-0374-2.
- MACHOVÁ, J. a KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví: nové, přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2715-8.
- MACHOVÁ, J. a KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví: nové, přepracované vydání*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5351-5.
- MACHOVÁ, J. a KUBÁTOVÁ, D. *Výchova ke zdraví pro učitele*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2006. Výchova a vzdělávání. ISBN 80-704-4768-0.
- MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1880-1.
- MAŇÁK, J. *Alternativní metody a postupy*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1549-7.
- MAŇÁK, J. a ŠVEC, V. *Výukové metody*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Paido, 2003. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-731-5039-5.
- MARÁDOVÁ, E. *Rodinná výchova: Zdravý životní styl I*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2000. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-716-8712-X.
- MATĚJČEK, Z. a KUBÁTOVÁ, D. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-08706.
- MATĚJČEK, Z. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. 3. přeprac. vyd. Jinočany: Grada, 2001. Pro rodiče. ISBN 80-86022-92-7.
- MÜLLEROVÁ, D. *Zdravá výživa a prevence civilizačních nemocí ve schématech: z pohledu jednotlivce i populačních skupin*. Praha: Triton, 2003. Pro rodiče. ISBN 80-725-4421-7.
- PECINA, P. a ZORMANOVÁ, L. *Metody a formy aktivní práce žáků v teorii a praxi*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-210-4834-8.
- PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1998. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-7184-569-0.
- PETROVÁ, J. a ŠMÍDOVÁ, S. *Základy výživy pro stravovací provozy: školní stravování, výživové normy (spotřební koš), dietní stravování ve školní jídelně, zásady správné výživy*,

výživa dětí, dospívajících, sportujících dětí a adolescentů, seniorů. Plzeň: Jídelny.cz, 2014. Pro rodiče. ISBN 978-80-905557-0-9.

PETTY, G. *Moderní vyučování.* 6., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2013. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-262-0367-4.

PRŮCHA, J., MAREŠ, J. a WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník.* 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-717-8772-8.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání.* Vyd. 2. Praha: Portál, 2004. Pro rodiče. ISBN 80-736-7124-7.

SVOBODOVÁ, J. a ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky.* 4. aktualiz. vyd. Brno: MSD, 2007. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 978-80-86633-81-7.

STRNADLOVÁ, A. *Tvorba a metodika projektů k podpoře zdraví: studijní text.* Vyd. 2. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. Pro rodiče. ISBN 978-80-7368-978-0.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie: studijní text.* 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠPATENKOVÁ, N. *Problematika zdraví a nemoci: studijní text.* 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. Pro rodiče. ISBN 80-244-0648-9.

VALENTA, M. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika].* 5., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-7320-187-6.

WALTEROVÁ, E. *Kurikulum: Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě.* 3., upr. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. Pro rodiče. ISBN 80-210-0846-6.

ŠIMONÍK, O. *Úvod do didaktiky základní školy.* Brno: MSD, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-866-3333-0.

ŠTĚRBOVÁ, D., RAŠKOVÁ, M. *Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě I: Pomáhající profese ve vztahu k sexualitě, včetně osob s mentálním postižením*

THOMSON, J. *Ideology and modern culture.* Cambridge. Polity Press.

ZORMANOVÁ, L. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod.* 4. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.

Bakalářská práce, Ivana Běloubková, *Výchova k toleranci a proti rasismu*, 2017

<https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/MSMT-Pruvodce-upravenym-RVP-ZV-od-zari-2016-424126>

<http://www.nuv.cz/t/faq>

<http://www.e-gram.cz>

<http://www.msmt.cz>

<http://www.vuppraha.cz>

<http://www.ped.muni.cz/weduresearch/publikace/pvtp12.pdf>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pozorování>

<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=7087>

Příloha č. 2 – vyplněný dotazník

Dotazník pro učitele speciálních škol k výuce Výchovy ke zdraví

Vážená paní, Vážený pane,

dovoluji mi, obrátit se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je anonymní, všechny informace slouží pouze pro zpracování diplomové práce na téma „Výchova ke zdraví v kurikulu základní školy speciální“.

V jednotlivých otázkách vždy zakroužkujte variantu ANO / NE, která nejvíce vystihuje Vaši odpověď, a doplňte slovní vyjádření k dané otázce. U každé otázky je prostor pro osobní vyjádření se k dané otázce, budu vděčná za jakékoli postřehy a nápady.

Za Vaši ochotu a čas strávený s tímto dotazníkem předem děkuji. Bc. Ivana Běloubková, DiS., e-mail: i.beloubkova@seznam.cz

1. Jak dlouho vyučujete předmět Výchova ke zdraví (dále jen VkZ) ve speciální škole?
2 roky

2. Patří podle Vašeho názoru tento předmět k důležitým pro rozvoj osobnosti dítěte a proč?

ANO

3. Domníváte se, že výuka Výchovy ke zdraví žáky nějakým způsobem posouvá? (v myšlení, prakticky?)

ANO

4. Vidíte praktický dopad a zpětnou vazbu u žáků aktuálně X zpětně po opuštění školy?

ANO

5. V čem vidíte důležitost předmětu VkZ pro výuku ve speciálních školách?

Rodiče s žáky na tato témata nekomunikují nebo neumí problémy vysvětlit.

6. Myslíte si, že děti a případně i rodiče VkZ aplikují v běžném životě?

ANO

7. Zohledňujete při výkladu VkZ původ dětí (z jaké rodiny pocházejí)?

NE

8. Máte sám/sama pocit, že musíte jít příkladem a aplikujete zdravý způsob života i v soukromí?

ANO

9. Myslíte si, že předmět VkZ se má v souvislosti s revizí RVP upravit?

ne

10. Vyhovovalo by Vám jiné pojetí výuky Výchovy ke zdraví? Navrhněte vlastní návrhy.

ANO

Více učebních materiálů

Obecný cíl: Zjistit zda celkové pojetí výuky VkZ a její realizace odpovídá potřebám dětí ve speciálních školách.

Cíl: Zjistit u učitelů i žáků zda má výuka předmětu Výchova ke zdraví vliv na žáky.

Cíl praktické části: Navrhnout a odzkoušet výukový blok VkZ ve speciální škole.

Výzkumný předpoklad č. 1: „Myslím si, že učitelé ve speciální škole jsou si vědomi důležitosti VkZ pro žáky.“

Výzkumný předpoklad č. 2: Předpokládáme, že žáci na ZŠ speciální probírají v předmětu Výchova ke zdraví méně teorie a spíše se zaměřují na praktické dovednosti.